

Sredstva EU fondova: Komparativna analiza Hrvatske i susjednih zemalja

Paško, Vela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:569610>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

PAŠKO VELA

**Sredstva EU fondova: Komparativna analiza Hrvatske i susjednih
zemalja**

**EU funds: Comparative analysis of Croatia and its neighboring
countries**

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment u turizmu

Sredstva EU fondova: Komparativna analiza Hrvatske i susjednih zemalja

EU funds: Comparative analysis of Croatia and its neighboring countries

Diplomski rad

Kolegij: **Nacionalna ekonomija** Student: **Paško Vela**
Mentor: **Prof. dr. sc. Marinela Krstinić Nižić,** Matični broj: **Ds3865**
Dr. sc. Maša Trinajstić

Opatija, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Paško Vela

(ime i prezime studenta)

Ds3865

(matični broj studenta)

Sredstva EU fondova: Komparativna analiza Hrvatske i susjednih zemalja

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____ 09.09.2024.

Potpis studenta

Sažetak

Rad analizira iskorištavanje sredstava Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova u Republici Hrvatskoj u usporedbi s njezinim susjednim zemljama, Slovenijom, Mađarskom i Bugarskom, tijekom razdoblja od 2014. do 2020. godine. Cilj istraživanja bio je utvrditi ključne čimbenike koji utječu na učinkovitost korištenja EU fondova te procijeniti relativnu uspješnost Hrvatske u povlačenju i upotrebi tih sredstava. Korištene su metode komparativne analize i sinteze podataka iz dostupnih izvora kako bi se identificirali glavni izazovi i mogućnosti u upravljanju fondovima. Rezultati pokazuju da su Slovenija i Mađarska bile iznad prosjeka EU u iskorištavanju dostupnih sredstava, dok je Hrvatska imala znatno manju stopu iskorištenosti, usprkos značajnom povećanju tijekom promatranog razdoblja. Bugarska, iako najmlađa članica EU nakon Hrvatske, pokazala je nešto bolju iskorištenost fondova u odnosu na Hrvatsku, ali i dalje ispod razine Slovenije i Mađarske. Istraživanje ističe potrebu za jačanjem administrativnih kapaciteta i učinkovitijim planiranjem projekata kako bi se poboljšalo korištenje ESI fondova u Hrvatskoj.

Ključne riječi: ESI fondovi, Europska unija, komparativna analiza

Sadržaj

UVOD	1
Problem i predmet istraživanja	1
Svrha i cilj istraživanja	2
Ocjena dosadašnjeg istraživanja	2
Znanstvene metode.....	3
Struktura rada.....	3
1. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI.....	4
1.1. Europski fond za regionalni razvoj.....	8
1.2. Kohezijski fond	11
1.3. Europski socijalni fond plus	14
1.4. Fond za pravednu tranziciju	18
2. VIŠEGODIŠNJI FINACIJSKI OKVIR	22
2.1. Višegodišnji financijski okvir 2021-2027	23
2.2. Ključne smjernice za upotrebu sredstava u višegodišnjem financijskom okviru 2021-2027....	25
2.3. Kohezijska politika	30
2.3.1. Temeljne odrednice kohezijske politike 2021-2027	32
3. PROJEKTI FINANCIRANI SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE	34
3.1. Financiranje projekata Europske Unije.....	37
3.2. Upravljanje projektom ciklusom	39
3.3. Razvoj projekta primjenom logičkog pristupa	41
4. EFIKASNOST KORIŠTENJA STRUKTURNIH I INVESTICIJSKIH FONDOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	43
4.1. Izazovi u iskorištavanju sredstava iz strukturnih investicijskih fondova u Hrvatskoj	44
4.1.1 Administrativne prepreke u korištenju Strukturnih i Investicijskih fondova	45
4.1.2. Informacijski i edukacijski izazovi.....	46
4.1.3. Izazovi u koordinaciji i suradnji institucija	47

4.1.4. Izazovi u osiguranju financijske održivosti projekata	48
4.2. Efikasnost korištenja ESI fondova u Hrvatskoj.....	49
4.3. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i susjednih zemalja članica EU 52	
4.3.1. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i Mađarske	52
4.3.2. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i Slovenije	55
4.3.3. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i Bugarske	57
ZAKLJUČAK.....	60
BIBLIOGRAFIJA	61
Popis ilustracija	63

UVOD

Republika Hrvatska, nakon pristupanja Europskoj Uniji 2013. godine, postala je korisnica raznih financijskih instrumenata EU, poznatih kao EU fondovi. Ti fondovi predstavljaju ključni mehanizam podrške za ostvarivanje politika i ciljeva Europske Unije te su bitan alat za poticanje razvoja zemalja članica. Cilj ovog diplomskog rada je istražiti razinu iskorištenosti EU fondova u Republici Hrvatskoj te provesti komparativnu analizu sa susjednim zemljama članicama EU. Kroz ovu analizu, nastojat će se identificirati ključni faktori koji utječu na efikasnost korištenja fondova.

Problem i predmet istraživanja

Trenutno nedostaje adekvatna analiza i usporedba korištenja EU fondova između Republike Hrvatske i njezinih susjednih zemalja članica EU te je upravo to predmet istraživanja ovog rada.

Sukladno odrednicama problema i predmeta istraživanja, postavlja se hipoteza da postoji razlika u iskorištavanju EU fondova između Republike Hrvatske i susjednih zemalja članica EU. Uočeno je da administrativni kapaciteti, strategije korištenja sredstava i učinkovitost provedbe projekata mogu biti ključni faktori koji oblikuju te razlike.

Pretpostavlja se da niža razina administrativnih kapaciteta i manja efikasnost provedbe projekata u Republici Hrvatskoj rezultira nižom razinom iskorištavanja EU fondova u odnosu na neke od susjednih zemalja članica.

Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja je procijeniti učinkovitost i iskoristivost EU fondova u Republici Hrvatskoj u usporedbi s susjednim zemljama članicama.

Ciljevi istraživanja su sljedeći:

- Identificirati fondove Europske Unije dostupne Republici Hrvatskoj i njezinim susjednim zemljama članicama.
- Odrediti stupanj iskorištenosti dostupnih fondova u Republici Hrvatskoj i susjednim zemljama članicama
- Napraviti usporedbu stupanja iskorištenosti dostupnih fondova između Republike Hrvatske i susjednih zemalja članica Europske Unije.

Ocjena dosadašnjeg istraživanja

Analizom relevantne stručne literature i proučavanjem dostupnih internetskih izvora, evidentno je kako su dosadašnja istraživanja na temu "Sredstva EU fondova: Komparativna analiza Hrvatske i susjednih zemalja" i teme slične ovo, nedovoljna i oskudna. Postojeći radovi koji se bave ovom ili sličnom tematikom uglavnom se fokusiraju na općenite aspekte korištenja EU fondova u regiji, dok je rijetko dostupna stručna literatura koja se direktno bavi usporedbom korištenja fondova između Hrvatske i njezinih susjednih zemalja. Ovaj nedostatak istraživanja naglašava važnost provedbe dodatnih istraživanja kako bi se popunila praznina u znanju i dublje istražile specifičnosti korištenja EU fondova u navedenom kontekstu.

Znanstvene metode

Prilikom istraživanja korištene su metode kompilacije, sinteze i povijesne analize. Metodom kompilacije se koriste postojeći rezultati istraživanja i izvještaji drugih autora, a pomoću metode sinteze se ti rezultati kombiniraju u smislenu cjelinu, pružajući tako nove spoznaje. Povijesnom analizom će se kronološki prikazati razvoj osnovnih pojmova vezanih za EU fondove. Kroz primjenu induktivnog (od pojedinačnih slučajeva prema općim zaključcima) i deduktivnog (od općih načela prema pojedinačnim primjerima) zaključivanja rezultati dobiveni istraživanjem će biti sažeti u zaključku ovog rada.

Struktura rada

Rad se sastoji od šest glavnih cjelina koje uključuju uvod i zaključak. Svaka cjelina dalje se dijeli na podnaslove koji detaljno obrađuju specifične aspekte tema vezanih za europske strukturne i investicijske fondove i projekte. Prva cjelina analizira različite europske strukturne i investicijske fondove dostupne za razdoblje 2021-2027, kao i specifične namjene i dostupne iznose za svaku od zemalja članica. Druga cjelina fokusira se na višegodišnji financijski okvir (VFO), uključujući njegov razvoj kroz povijest te specifične smjernice i kohezijsku politiku za razdoblje od 2021-2027. Treća cjelina obrađuje načine na koje se financiraju projekti Europske unije, upravljanje projektnim ciklusom i razvoj projekta primjenom logičkog pristupa. Četvrta cjelina analizira efikasnost korištenja strukturnih i investicijskih fondova u Hrvatskoj, identificira izazove poput administrativnih prepreka te uspoređuje efikasnost korištenja ESI fondova između Hrvatske i susjednih zemalja članica EU: Bugarske, Mađarske i Slovenije. Nakon četvrte cjeline slijedi zaključak, koji sumira glavne nalaze rada. Na kraju rada nalazi se bibliografija, koja uključuje sve korištene izvore, te popis ilustracija korištenih u radu.

1. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI

„Fondovi EU-a financijski su instrumenti koje je EU osmislio da bi postigao ciljeve istaknute u svojim ključnim javnim politikama. Riječ je o posebno i detaljno smišljenim financijskim instrumentima za koje su sredstva osigurana u proračunu EU-a za višegodišnju financijsku perspektivu“ (Vela, 2015, p. 11). Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi) predstavljaju vitalne financijske instrumente Europske unije usmjerene na poticanje gospodarskog rasta i jačanje konkurentnosti regija diljem kontinenta. Ovi fondovi su integralni dio Kohezijske politike EU, koja ima za cilj smanjiti ekonomske nejednakosti među regijama te potaknuti njihov održivi razvoj. ESI fondovi podržavaju širok spektar aktivnosti, uključujući infrastrukturu, inovacije, održivi razvoj i socijalnu uključenost. Unutar financijske perspektive 2021.-2027., Europska komisija klasificira ESI fondove na nekoliko ključnih fondova:

1. Europski fond za regionalni razvoj (ERDF):

- Cilj: Promicanje uravnoteženog razvoja u različitim regijama Europe.
- Fokus: Podrška inovacijama, digitalnoj agendi, malim i srednjim poduzećima (MSP) te nisko ugljičnom gospodarstvu.

2. Kohezijski fond (CF):

- Cilj: Podrška državama članicama čiji je bruto nacionalni dohodak (BND) per capita manji od 90% prosjeka EU.
- Fokus: Financiranje velikih infrastrukturnih projekata u području okoliša i trans-europske prometne mreže.

3. Europski socijalni fond Plus (ESF+):

- Cilj: Unaprjeđenje radnih mjesta i kvalitete rada.
- Fokus: Poboljšanje pristupa tržištu rada, obrazovanja i socijalne uključenosti te borba protiv siromaštva.

4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD):

- Cilj: Podrška ruralnim područjima.
- Fokus: Jačanje poljoprivredne konkurentnosti, očuvanje okoliša i klimatske politike te unaprjeđenje kvalitete života u ruralnim zajednicama.

U kontekstu Hrvatske, ESI fondovi imaju značajnu ulogu u financiranju projekata koji su ključni za gospodarski rast i održivi razvoj. Primjeri uključuju izgradnju infrastrukture, poboljšanje obrazovnih i zdravstvenih sustava te podršku inovacijama u poslovanju.

Shema 1. Europski strukturni i investicijski fondovi

Izvor podataka: Izrada autora prema: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027/>

„Osim fondova Europske unije postoje i razni programi koji potiču suradnju država članica radi ostvarenja zajedničkih europskih ciljeva“ (Maletić et al., 2016, p. 49). U okviru financiranja putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova, većina projekata zahtijeva uspostavljanje međunarodnog partnerstva. Postoji širok spektar programa koji pokrivaju različite tematske oblasti, a njihova pravila i uvjeti definiraju se za razdoblje od sedam godina. Većinu tih programa provode izravno tijela Europske komisije, koja su odgovorna za raspisivanje natječaja, ocjenu prijedloga projekata, selekciju te donošenje odluka o financiranju. Ovaj proces omogućuje koordinirano upravljanje sredstvima i osigurava usklađenost s ciljevima i prioritetima Europske unije.

U razdoblju 2021.–2027. kohezijska politika Europske unije usmjerena je na postizanje pet ključnih političkih ciljeva za Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond plus (ESF+) i Kohezijski fond:

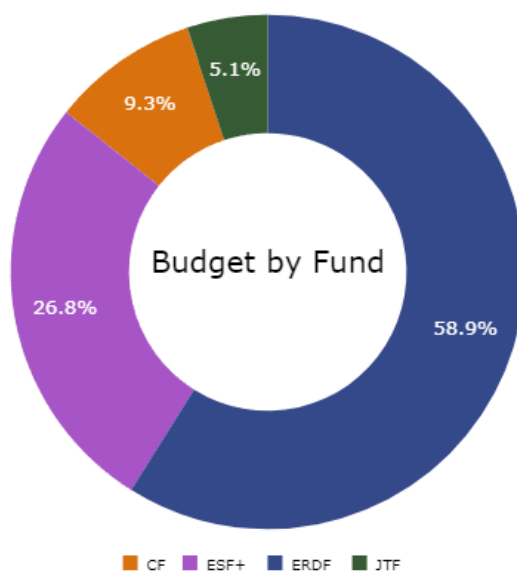
1. Pametnija Europa — Fokus na inovativnu i pametnu gospodarsku transformaciju, poznat kao Politički Cilj 1 (PC1). Ovaj cilj potiče razvoj istraživanja i inovacija, digitalizaciju, ekonomsku konkurentnost malih i srednjih poduzeća te vještine za pametnu specijalizaciju.
2. Zelenija Europa — Cilj usmjeren na nisko ugljičnu ekonomiju (PC2). Ovdje se promiču investicije u obnovljive izvore energije, energetska učinkovitost, prilagodbu klimatskim promjenama, upravljanje rizicima i održivu mobilnost.
3. Povezanija Europa — Povećanje mobilnosti i regionalne povezanosti informacijsko-komunikacijskih tehnologija (PC3). Ovaj cilj uključuje razvoj prometne infrastrukture i digitalne povezanosti kako bi se poboljšala pristupačnost i integracija unutar i između regija.
4. Europa s Istaknutijom Socijalnom Komponentom — Provedba europskog stupa socijalnih prava (PC4). Ovaj cilj obuhvaća ulaganja u obrazovanje, vještine, cjeloživotno učenje, pristup zapošljavanju, socijalnu uključenost i borbu protiv siromaštva.
5. Europa Bliža Građanima — Podržavanje održivog i integriranog razvoja urbanih, ruralnih i obalnih područja kroz lokalne inicijative (PC5). Ovaj cilj promiče lokalni razvoj vođen zajednicom i jačanje kapaciteta lokalnih uprava za učinkovitije upravljanje resursima i pružanje usluga.

Ovi politički ciljevi usmjereni su na sveobuhvatni razvoj koji uključuje ekonomske, ekološke i socijalne aspekte, stvarajući temelje za održivi i integrirani rast u svim regijama Europske unije. „Sredstva koja će državama članicama biti dostupna u financijskom razdoblju 2021.-2027. dodjeljuju se iz dva izvora. Jedan je uobičajen i nazivamo ga Višegodišnjim financijskim okvirom (VFO) koji se programira za sedmogodišnje razdoblje, dok je drugi izvor novost koja se pokazala potrebnom zbog krize uzrokovane koronavirusom. Taj je izvor EU sljedeće generacije (Next Generation EU; NGEU).“ (Strukturni fondovi, 2021). Iznos sredstava dodijeljenih iz Višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) iznosi 1210,9 milijarde eura, dok se iznos od 750 milijardi eura financira putem instrumenta nazvanog NextGenerationEU (NGEU). U okviru ukupnog iznosa od 750 milijardi eura, 390 milijardi eura je namijenjeno kao bespovratna sredstva, dok preostalih 360

milijardi eura čine zajmovi državama članicama. Za financijsko razdoblje od 2021. do 2027. godine, Republici Hrvatskoj dodijeljeno je više od 14 milijardi eura iz Višegodišnjeg financijskog okvira (VFO). Pored toga, iz inicijative NextGenerationEU (NGEU) Hrvatska će primiti dodatna sredstva koja prelaze 11 milijardi eura. Ova financijska sredstva bit će usmjerena na podršku gospodarskog oporavka, zelene i digitalne transformacije, te na jačanje otpornosti i održivog razvoja zemlje.

Graf 1. Raspodjela EU sredstava prema fondovima

2021
2027 Cohesion Policy budget by Fund, EUR billion (daily update)

Refresh Date: 20/02/2024

Izvor podataka: https://cohesiondata.ec.europa.eu/cohesion_overview/21-27

Grafikon prikazuje raspodjelu proračuna kohezijske politike Europske unije po fondovima, izraženog u milijardama eura. Iz grafikona je vidljivo kako su sredstva raspodijeljena među različitim fondovima:

- ERDF (Europski fond za regionalni razvoj) – Prikazan plavom bojom, ovaj fond čini najveći udio proračuna kohezijske politike s 58,9%. Ovaj fond ima za cilj smanjiti ekonomske i socijalne razlike među regijama unutar EU te promovirati uravnotežen razvoj.
- ESF+ (Europski socijalni fond plus) – Prikazan ljubičastom bojom, čini 26,0% ukupnog proračuna. ESF+ financira projekte koji poboljšavaju mogućnosti zapošljavanja, promoviraju socijalnu uključenost, te smanjuju siromaštvo i nejednakosti.

- CF (Kohezijski fond) – Prikazan narančastom bojom, čini 9,3% proračuna. Ovaj fond je usmjeren na zemlje članice s BDP-om po glavi stanovnika manjim od 90% prosjeka EU-a, te financira projekte vezane uz okoliš i transeuropske mreže u području prometa.
- JTF (Just Transition Fund) – Prikazan zelenom bojom, čini 5,1% proračuna. Ovaj fond podržava regije i radnike koji su najviše pogođeni prelaskom na klimatski neutralno gospodarstvo, smanjujući socioekonomske posljedice tranzicije.

Ova raspodjela proračuna pokazuje fokus Europske unije na smanjenje regionalnih razlika, socijalnu uključenost, te održivi razvoj i tranziciju prema zelenoj ekonomiji. Svaki fond ima specifične ciljeve i područja djelovanja, što omogućava ciljano ulaganje i učinkovitije korištenje sredstava za postizanje dugoročnih ciljeva kohezijske politike. ESI fondovi su ključni za postizanje ravnomjernog gospodarskog razvoja unutar Europske unije, smanjenje razlika među regijama i poticanje održivog razvoja. Hrvatska, kao članica EU, koristi ove fondove za unapređenje različitih sektora gospodarstva i poboljšanje životnog standarda svojih građana, pridonoseći tako zajedničkim europskim ciljevima.

1.1. Europski fond za regionalni razvoj

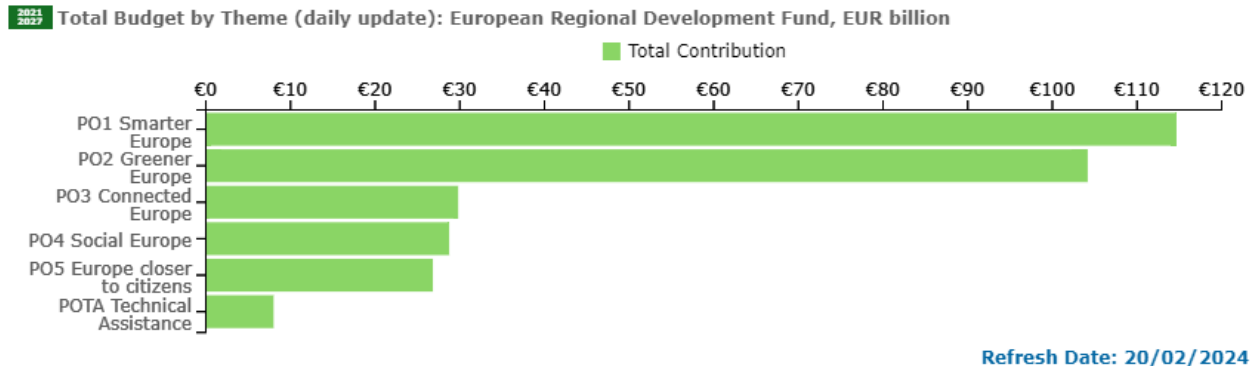
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) predstavlja jedan od najvažnijih instrumenata europske kohezijske politike. Ovaj fond usmjeren je na poboljšanje kvalitete života u regijama koje se suočavaju s velikim izazovima i nerazvijenošću. Njegova svrha je smanjenje razlika u razini razvijenosti među europskim regijama, osiguravajući ravnomjerniji gospodarski rast i socijalnu koheziju diljem Europske unije. EFRR financira širok spektar aktivnosti s ciljem jačanja gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije. Fokusira se na poticanje inovacija i istraživanja, digitalne transformacije, podršku malim i srednjim poduzećima, te promicanje prijelaza na nisko ugljično gospodarstvo. Također, značajna sredstva se ulažu u infrastrukturne projekte koji poboljšavaju prometne mreže, javne usluge i održivi urbani razvoj. Jedan od glavnih ciljeva EFRR-a je poticanje konkurentnosti i inovacija u regijama s posebnim potrebama. To uključuje financiranje projekata koji doprinose jačanju kapaciteta lokalnih i regionalnih poduzeća, unapređenju istraživačke infrastrukture, te razvoju novih tehnologija i proizvoda. Time se nastoji

stvoriti povoljno okruženje za gospodarski rast i otvaranje novih radnih mjesta. EFRR također pridonosi održivom razvoju kroz projekte koji potiču energetska učinkovitost, korištenje obnovljivih izvora energije i prilagodbu na klimatske promjene. Poseban naglasak stavlja se na smanjenje emisija stakleničkih plinova i poboljšanje kvalitete zraka, čime se doprinosi ciljevima Europskog zelenog plana. Osim toga, EFRR ima ključnu ulogu u poticanju socijalne uključenosti i smanjenju siromaštva. Financiraju se projekti koji osiguravaju pristup kvalitetnim obrazovnim i zdravstvenim uslugama, te podržavaju integraciju marginaliziranih skupina. Time se jača socijalna kohezija i osigurava ravnopravni pristup prilikama za sve građane Europske unije. EFRR je stoga ključni alat u nastojanju Europske unije da postigne ravnomjerniji i održiviji razvoj, smanjujući regionalne razlike i osiguravajući bolje životne uvjete za sve svoje građane. „Posebnu pažnju treba posvetiti regijama koje su izložene ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama, kao što su najsjevernije regije s vrlo niskom gustoćom naseljenosti te otočne, pogranične i planinske regije“ (Strukturni fondovi, 2021). Prema članku 176. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) usmjeren je na ispravljanje glavnih regionalnih nejednakosti unutar Europske unije. Ovaj fond ostvaruje svoje ciljeve pružanjem podrške u sljedećim područjima:

- Razvoj i strukturna prilagodba regija koje zaostaju u razvoju: EFRR financira projekte koji potiču gospodarski rast i razvoj u manje razvijenim regijama, s ciljem smanjenja razlika u ekonomskoj razvijenosti među regijama unutar EU.
- Preobrazba industrijskih regija u nazadovanju: Fond također pruža podršku industrijskim regijama koje se suočavaju s gospodarskim poteškoćama, pomažući im u prilagodbi i preoblikovanju gospodarstva kako bi se postigla održivost i konkurentnost.

Ovi ciljevi EFRR-a doprinose kohezijskoj politici EU, koja teži osiguravanju uravnoteženog i održivog razvoja svih regija unije, smanjujući pritom socioekonomske razlike.

Graf 2. Raspodjela sredstava EFRR fonda prema političkim ciljevima

Izvor podataka: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf/21-27>

Graf prikazuje kako su raspodijeljena sredstva iz EFRR fonda na političke ciljeve izražena u milijardama eura. Najviše sredstava, skoro 115 milijardi eura, odlazi na politički cilj 1 naziva pametnija Europa. Zatim slijedi politički cilj 2 zelenija Europa za kojeg je izdvojeno 104 milijarde eura. Dalje slijedi politički cilj 3 povezanija Europa za koji je izdvojeno nešto malo manje od 30 milijardi eura. Nakon njega slijedi politički cilj 4 Europa s istaknutijom socijalnom komponentom za što je izdvojeno nešto manje od 29 milijardi eura. Te na samom kraju dolazi politički cilj 5 Europa bliža građanima za koji je izdvojeno skoro 27 milijardi eura. Svaka regija i država članica obavezna je usmjeriti najmanje 30% dodijeljenih sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) prema političkom cilju 2 (PC2), što podrazumijeva prelazak na zeleno, nisko ugljično gospodarstvo s nultom neto stopom emisija ugljika i izgradnju otporne Europe. Nadalje, ovisno o razini razvijenosti, sve regije i države članice moraju usmjeriti sredstva iz EFRR-a prema političkom cilju 1 (PC1), što implicira stvaranje konkurentnije i pametnije Europe. Sredstva će biti raspoređena na slijedeći način:

- Slabije razvijene regije ili države članice: Dužne su namijeniti najmanje 25% svojih dodijeljenih sredstava za Politički Cilj 1 (PC1), koji obuhvaća inovativnu i pametnu gospodarsku transformaciju.
- Tranzicijske regije ili države članice: Obvezne su alocirati najmanje 40% svojih sredstava za PC1, kako bi potaknule gospodarsku preobrazbu i razvoj koji vode prema većoj konkurentnosti i održivosti.

- Razvijenije regije ili države članice: Moraju osigurati najmanje 85% svojih dodijeljenih sredstava za PC1 i Politički Cilj 2 (PC2). PC2 uključuje zelenu i nisko ugljičnu ekonomiju, što je ključno za postizanje ekološke održivosti i smanjenje ugljičnog otiska.

Ove odredbe osiguravaju usmjerenost financiranja prema prioritetima koji će najviše doprinijeti smanjenju regionalnih dispariteta i poticanju uravnoteženog razvoja unutar Europske unije.

U okviru Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) pruža se podrška održivom urbanom razvoju. U razdoblju od 2021. do 2027. godine, najmanje 8% sredstava EFRR-a, na nacionalnoj razini, bit će posvećeno poticanju održivog urbanog razvoja i osnivanju Europske urbane inicijative. Putem ove inicijative, urbana područja imat će priliku eksperimentirati s inovativnim rješenjima za suočavanje s urbanim izazovima.

1.2. Kohezijski fond

Kohezijski fond, uspostavljen 1994. godine kao najmlađi među Europskim strukturnim i investicijskim fondovima (ESI fondovima), ima specifičnu namjenu i cilj. Namijenjen je državama članicama Europske unije čiji bruto nacionalni dohodak (BND) po stanovniku ne prelazi 90% prosjeka EU-a. Njegov osnovni cilj je doprinos jačanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije unije. Ovo se postiže pružanjem financijske potpore u ključnim područjima, kao što su zaštita okoliša i razvoj transeuropskih prometnih mreža (TEN-T).

Za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine, sredstva iz Kohezijskog fonda bit će dodijeljena sljedećim državama članicama: Hrvatska, Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Grčka, Mađarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Slovenija. Ove zemlje će koristiti sredstva kako bi ostvarile značajan napredak u održivom razvoju i poboljšanju prometne infrastrukture, čime se doprinosi općoj gospodarskoj stabilnosti i koheziji unutar EU-a. Za razdoblje 2021.-2027., Kohezijski fond osigurava financijska sredstva za niz aktivnosti, među kojima su:

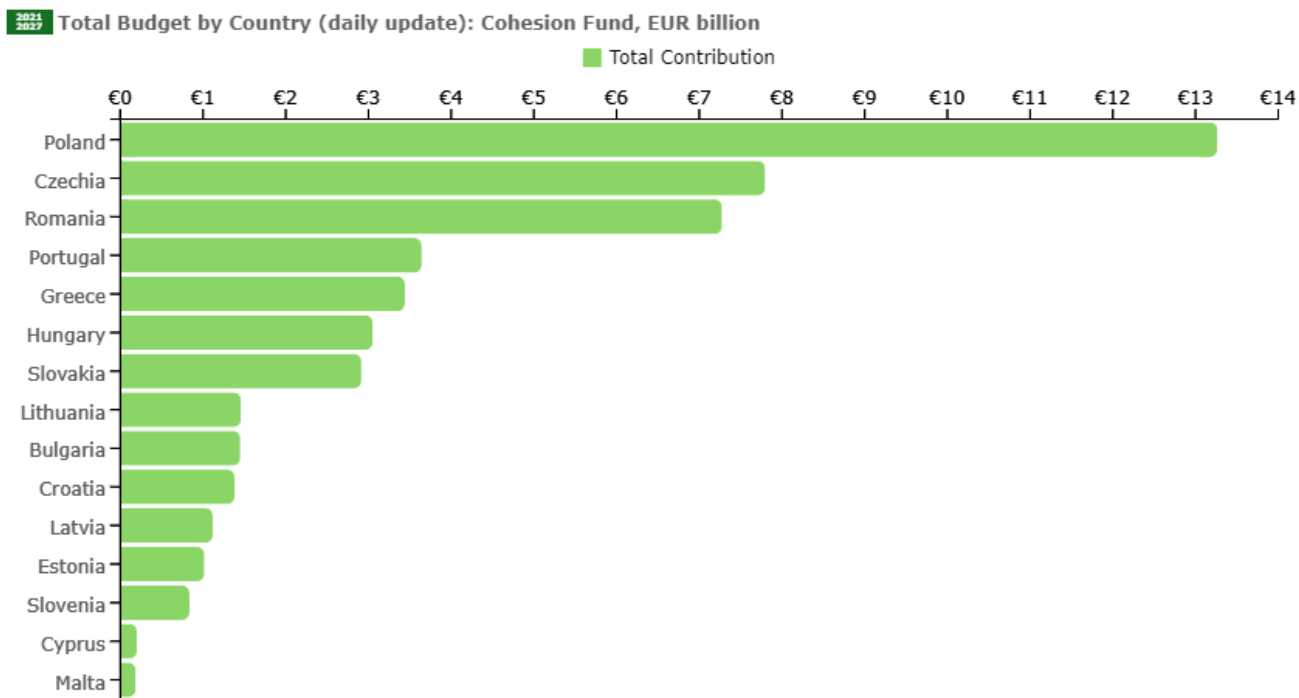
- Ulaganja u okoliš: Ova ulaganja uključuju projekte koji se bave održivim razvojem i energetikom, s posebnim naglaskom na projekte koji donose izravne koristi za okoliš. To

može uključivati projekte za smanjenje emisija stakleničkih plinova, poboljšanje energetske učinkovitosti i zaštitu prirodnih resursa.

- Trans-europska transportna mreža (TEN-T): Financiranje iz Kohezijskog fonda podržava razvoj i modernizaciju ključne transportne infrastrukture diljem Europe. To uključuje cestovnu, željezničku, pomorsku i zračnu infrastrukturu, čime se poboljšava povezanost između država članica i olakšava kretanje ljudi i roba.
- Tehnička podrška: Sredstva su također namijenjena pružanju tehničke podrške koja uključuje savjetodavne usluge, razvoj kapaciteta i ostale oblike pomoći potrebne za učinkovitu provedbu i upravljanje projektima financiranim iz Kohezijskog fonda.

Ove mjere imaju za cilj ne samo smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika između različitih regija unutar EU, već i poticanje održivog gospodarskog rasta i ekološke održivosti. Time se osigurava ravnomjeran razvoj i povećava kvaliteta života za sve građane Europske unije.

Graf 3. Sredstva dodijeljena državama članicama iz Kohezijskog fonda za razdoblje od 2021. do 2027.

Refresh Date: 29/02/2024

Izvor podataka: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/cf/21-27>

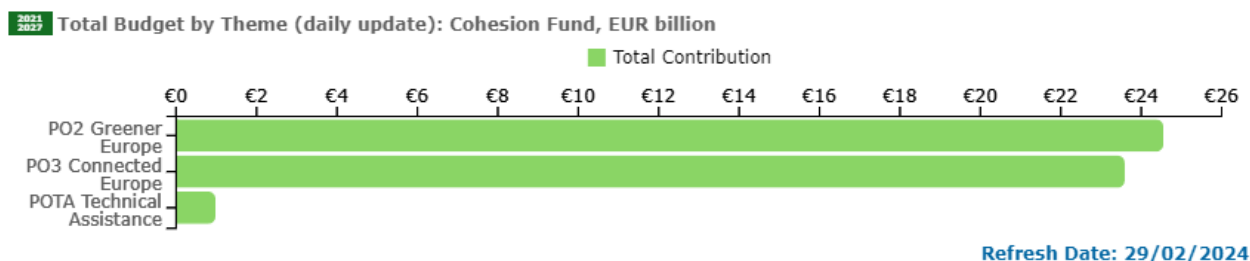
Prikazani grafikon ilustrira raspodjelu ukupnih sredstava iz Kohezijskog fonda po državama članicama Europske unije, izraženih u milijardama eura.

Analizirajući grafikon, mogu se uočiti sljedeće ključne informacije:

1. Poljska dobiva najveći iznos sredstava iz Kohezijskog fonda, s ukupnim iznosom koji premašuje 14 milijardi eura. Ovo značajno financiranje odražava potrebe zemlje za ulaganjima u infrastrukturu, okoliš i ekonomski razvoj kako bi se smanjile regionalne razlike.
2. Češka je druga po redu, s primljenim iznosom od oko 9 milijardi eura. Sredstva su namijenjena podršci gospodarskom rastu i poboljšanju kvalitete života u različitim regijama.
3. Rumunjska i Portugal također dobivaju značajne iznose, s više od 8 i 6 milijardi eura, respektivno. Ove zemlje koriste sredstva za projekte koji uključuju infrastrukturu, energetska učinkovitost i razvoj ljudskih resursa.
4. Grčka, Mađarska, Slovačka i Litva primaju između 4 i 5 milijardi eura, što omogućava ulaganja u ključne sektore poput transporta, obrazovanja i socijalne inkluzije.
5. Bugarska, Hrvatska i Latvija dobivaju između 2 i 3 milijarde eura, usmjeravajući sredstva prema razvoju lokalne infrastrukture i povećanju ekonomske konkurentnosti.
6. Manje zemlje poput Estonije, Slovenije, Cipra i Malte primaju manji iznos sredstava, između 1 i 2 milijarde eura, koji se koriste za specifične projekte koji doprinose održivom razvoju i poboljšanju životnog standarda.

Ukupna dodjela sredstava iz Kohezijskog fonda ima za cilj smanjenje regionalnih razlika unutar EU, promicanje održivog razvoja i poticanje ekonomske konvergencije među državama članicama. Svaka zemlja koristi sredstva za projekte koji su usklađeni s njihovim specifičnim potrebama i prioritetima, omogućavajući ciljana ulaganja u infrastrukturu, energetska učinkovitost, obrazovanje i druge ključne sektore.

Graf 4. Raspodjela sredstava kohezijskog fonda prema političkim ciljevima

Graf prikazuje kako su raspodijeljena sredstva iz kohezijskog fonda na političke ciljeve u milijardama eura. Iz grafa se može iščitati kako su sredstva iz kohezijskog fonda namijenjena za dva politička cilja. Za politički cilj broj 2 zelenija nisko ugljična Europa namijenjeno je 24 i pol milijarde eura, dok je za politički cilj broj 3 povezaniya Europa namijenjeno preko 23 milijarde eura.

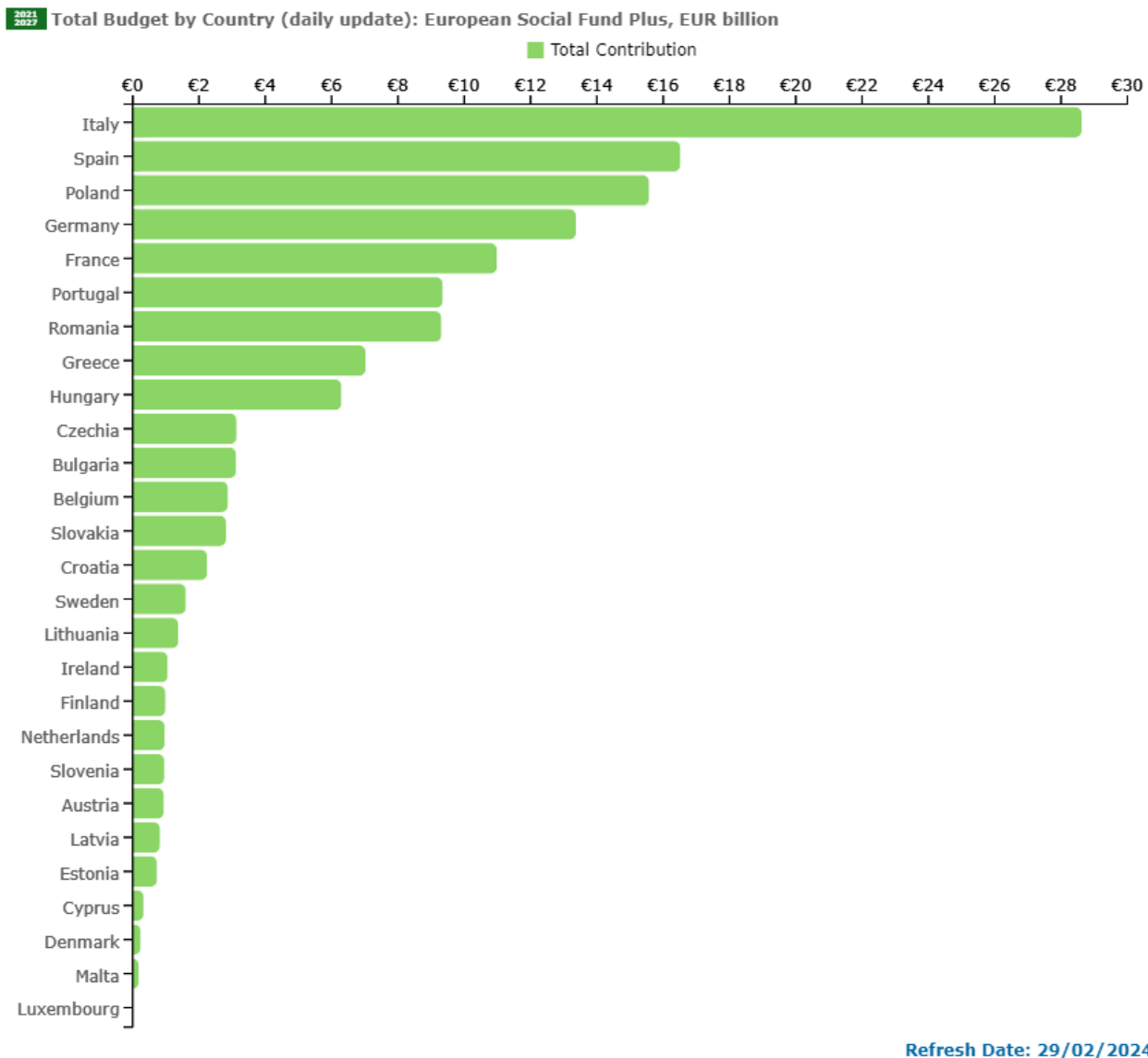
U razdoblju koje slijedi, Europska Komisija inzistira na većoj involviranosti samih zemalja u čiji BDP po glavi stanovnika iznosi manje od 75% prosjeka Europske unije, predviđa se da nacionalni udio sufinanciranja iznosi 30%. Konkretno, za Republiku Hrvatsku, ovaj udio bi u tekućem razdoblju trebao biti 30%, umjesto dosadašnjih 15%. Za tranzicijske regije, čiji je BDP u rasponu od 75 do 100% europskog prosjeka, predviđeno je povećanje nacionalnog udjela sufinanciranja na 40%. Najrazvijenije regije, s BDP-om koji premašuje europski prosjek, trebale bi osigurati sufinanciranje u iznosu većem od polovice ukupne vrijednosti investicije, odnosno 60%.

1.3. Europski socijalni fond plus

Europski socijalni fond plus (ESF+) formiran je integriranjem nekoliko ključnih europskih programa i inicijativa, s ciljem pružanja sveobuhvatne podrške u području zapošljavanja, socijalne zaštite i obrazovanja. ESF+ nastao je spajanjem Europskog socijalnog fonda, koji je najstariji Europski strukturni i investicijski fond osnovan 1958. godine s ciljem kreiranja mogućnosti za zaposlenje i poboljšanja mobilnosti radnika. Uz Europski socijalni fond, ESF+ uključuje i Inicijativu za zapošljavanje mladih (YEI), Fond za europsku pomoć najugroženijima (FEAD), Program zapošljavanja i socijalnih inovacija (EaSI) te zdravstveni program EU. Glavna svrha ESF+ je osnažiti socijalnu dimenziju Europske unije. Ovaj fond djeluje kao glavni financijski instrument EU za jačanje socijalne kohezije i ekonomskog rasta u regijama širom Europe. Fokus ESF+ je na stvaranju socijalnije Europe koja omogućava provedbu Europskog stupa socijalnih prava, dokumenta koji definira 20 ključnih načela i prava za pravedno funkcioniranje tržišta rada i socijalnih sustava u EU. ESF+ doprinosi ekonomskoj i socijalnoj konvergenciji među državama

članicama, pomažući im da postignu visoku razinu zaposlenosti, pruže pravednu socijalnu zaštitu i izgrade kvalificiranu i otpornu radnu snagu spremnu za izazove budućnosti. Poseban naglasak stavljen je na podršku mladima, ženama i dugotrajno nezaposlenima, kao i na promicanje socijalne uključenosti i borbu protiv siromaštva. Fond ESF+ podržava, nadopunjuje i dodaje vrijednost nacionalnim politikama država članica kako bi se osigurale jednake mogućnosti, pristup tržištu rada, pravedni i kvalitetni radni uvjeti te socijalna zaštita i inkluzija. U tom kontekstu, ESF+ financira projekte koji se fokusiraju na kvalitetno i inkluzivno obrazovanje, cjeloživotno učenje, ulaganja u djecu i mlade te osiguravanje pristupa osnovnim uslugama za sve građane. Ovaj integrirani pristup omogućava da se sredstva usmjere na područja s najvećim potrebama i potencijalom za rast, čime se osigurava efikasnije korištenje resursa i veći učinak na terenu. ESF+ tako igra ključnu ulogu u postizanju ciljeva održivog razvoja, promoviranju socijalne pravde i jačanju ekonomskih kapaciteta širom Europe.

Graf 5. Sredstva dodijeljena državama članicama iz Europskog socijalnog fonda + za razdoblje od 2021. do 2027

Izvor podataka: https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/esf_plus/21-27

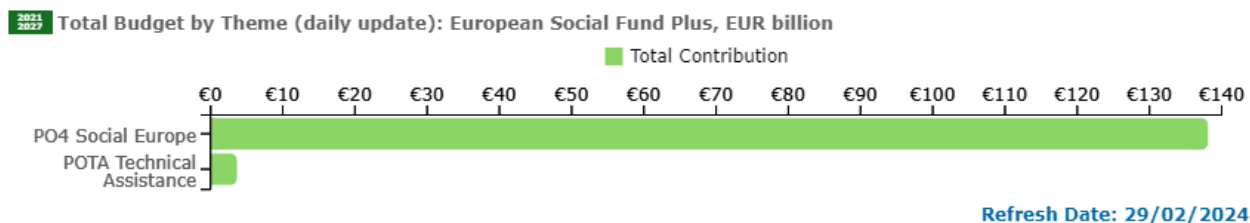
Grafikon prikazuje raspodjelu sredstava iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), koji raspolaže sa 142 milijarde eura, po zemljama članicama Europske unije, izraženih u milijardama eura. Analizom grafikona može se uočiti sljedeće:

- Italija prima najveći iznos sredstava iz ESF+, s ukupnim iznosom od oko 30 milijardi eura. Ovo značajno financiranje je usmjereno na poticanje zapošljavanja, socijalnu inkluziju i smanjenje siromaštva.

- Španjolska je druga po redu, s primljenih oko 25 milijardi eura. Sredstva su namijenjena projektima koji uključuju obrazovanje, obuku i poboljšanje pristupa tržištu rada.
- Poljska dobiva oko 20 milijardi eura, koja će koristiti za podršku gospodarskom rastu i povećanje socijalne kohezije.
- Njemačka i Francuska također dobivaju značajna sredstva, s više od 15 milijardi eura svaka. Ove zemlje koriste sredstva za programe koji poboljšavaju radne uvjete i socijalnu zaštitu.
- Portugal, Rumunjska i Grčka primaju između 10 i 15 milijardi eura, usmjeravajući sredstva prema smanjenju nezaposlenosti i socijalne isključenosti.
- Mađarska, Češka i Belgija primaju između 5 i 10 milijardi eura, usmjeravajući sredstva prema razvoju vještina i poboljšanju obrazovnih sustava.
- Ostale zemlje, uključujući Nizozemsku, Sloveniju, Austriju, Latviju, Estoniju, Cipar, Dansku, Maltu i Luksemburg, primaju manji iznos sredstava, ispod 5 milijardi eura, koji se koriste za specifične projekte koji doprinose povećanju socijalne uključenosti i ekonomske stabilnosti. Hrvatskoj je iz ovog fonda dostupno ukupno nešto manje od 2,3 milijarde eura.

Ova raspodjela sredstava pokazuje fokus ESF+ na smanjenje socioekonomskih razlika unutar EU, promicanje zapošljavanja, poboljšanje pristupa obrazovanju i obuci, te povećanje socijalne kohezije. Svaka zemlja koristi sredstva za projekte prilagođene njihovim specifičnim potrebama i prioritetima, što omogućava ciljano ulaganje i učinkovito korištenje resursa za postizanje dugoročnih ciljeva socijalne politike EU.

Graf 6. Raspodjela sredstava Europskog socijalnog fonda plus prema političkim ciljevima

Izvor podataka: https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/esf_plus/21-27

Grafikon prikazuje raspodjelu sredstava iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) prema temama, s ukupnim proračunom od oko 142 milijardi eura. Ključne točke su:

- **Socijalna Europa:**

Gotovo sva sredstva (oko 140 milijardi eura) alocirana su za politički cilj broj 4 „Europa s istaknutijom socijalnom komponentom“. Ova kategorija obuhvaća projekte koji potiču socijalnu inkluziju, smanjenje siromaštva, obrazovanje i zapošljavanje. Fokus je na poboljšanju životnih uvjeta, smanjenju nejednakosti i stvaranju održivog zapošljavanja.

- **Tehnička Pomoć:**

Minimalni iznos sredstava namijenjen je za tehničku pomoć, koja obuhvaća administrativne i operativne podrške za učinkovitu provedbu projekata. Ovo pokazuje optimizaciju administrativnih troškova.

Ova raspodjela naglašava prioritet Europske unije na korištenje ESF+ sredstava za poticanje socijalne kohezije i ekonomske konvergencije, s fokusom na direktne koristi za građane EU, dok se minimalna sredstva izdvajaju za tehničku pomoć kako bi se osigurala efikasna implementacija projekata.

1.4. Fond za pravednu tranziciju

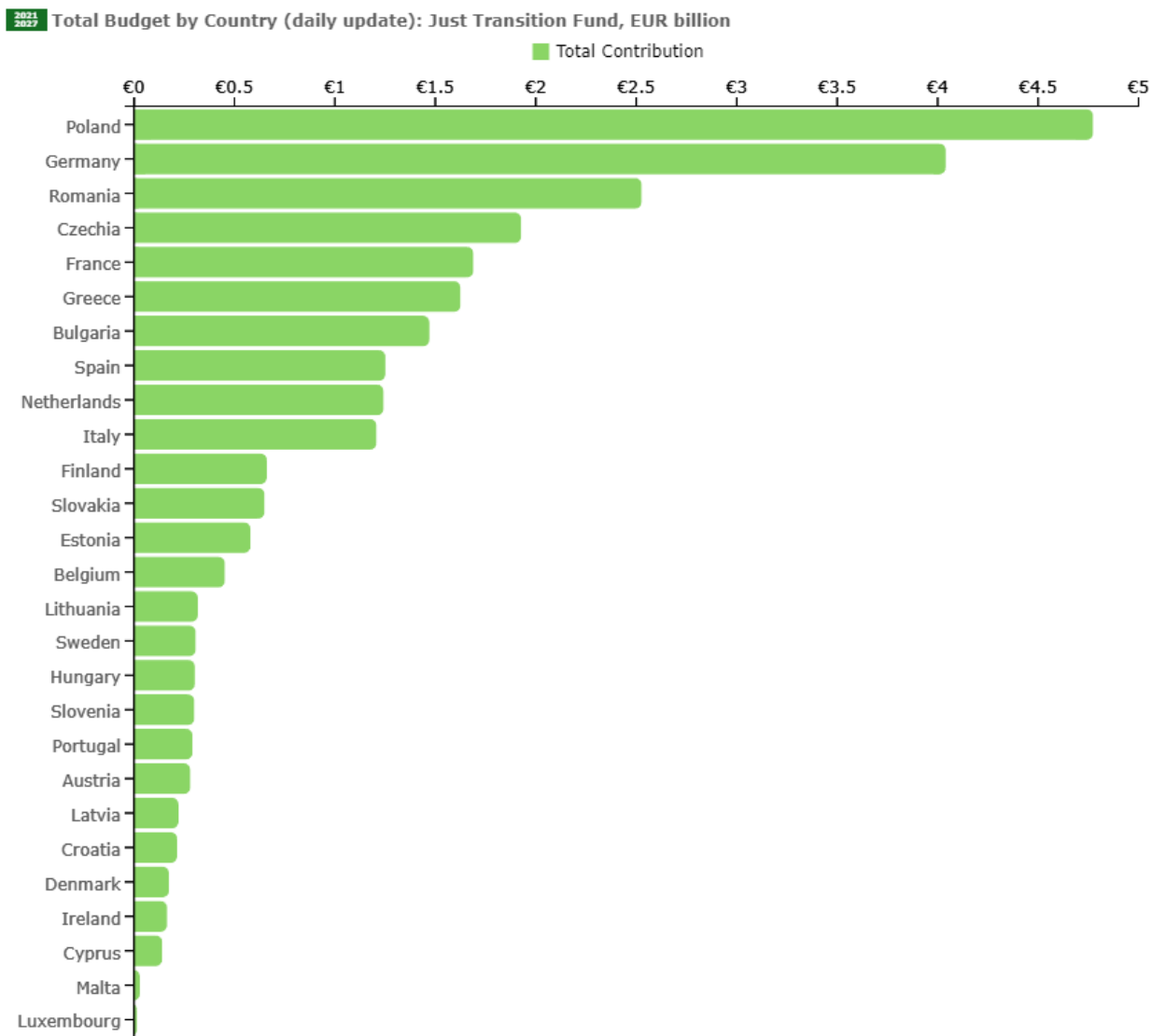
Fond za pravednu tranziciju je financijski instrument koji je dio kohezijske politike EU-a. Njegova svrha je pružiti pomoć regijama koje se suočavaju s ozbiljnim socioekonomskim izazovima zbog prelaska na klimatsku neutralnost. Ovaj fond olakšava provedbu Europskog zelenog plana, čiji je cilj postizanje klimatske neutralnosti Europske Unije do 2050. godine. U prosincu 2019. godine, Europska komisija je predstavila komunikaciju o Europskom zelenom planu, izlažući akcijski program za novu politiku rasta Europske unije. U okviru ovog plana, s ciljem postizanja klimatske neutralnosti na učinkovit i pravedan način, Komisija je predložila uspostavu Mehanizma za pravednu tranziciju, uključujući i Fond za pravednu tranziciju. Mehanizam za pravednu tranziciju osmišljen je kako bi pružio podršku regijama i sektorima koji su najviše pogođeni tranzicijom zbog njihove ovisnosti o fosilnim gorivima, kao što su ugljen, treset i naftni škriljevac, te industrijskim procesima koji emitiraju velike količine stakleničkih plinova. Mehanizam se sastoji od tri ključna stupa:

1. Fond za pravednu tranziciju: Ovaj fond je namijenjen pružanju financijske potpore za projekte koji olakšavaju prelazak na održiviju ekonomiju, posebno u regijama koje su najviše pogođene napuštanjem fosilnih goriva.
2. Poseban program unutar InvestEU-a: Program unutar InvestEU-a osigurava dodatna sredstva za investicije koje doprinose ciljevima pravedne tranzicije, uključujući projekte vezane uz obnovljive izvore energije, energetska učinkovitost i druge zelene tehnologije.
3. Instrument za kreditiranje u javnom sektoru: Ovaj instrument, kojeg će osigurati Europska investicijska banka, ima za cilj mobilizirati dodatna ulaganja u javnom sektoru u regijama koje su najviše pogođene tranzicijom. Sredstva će biti usmjerena na projekte koji potiču gospodarski razvoj i stvaranje novih radnih mjesta u održivim sektorima.

Fond za pravednu tranziciju primarno osigurava bespovratna sredstva, koja su ključna za poticanje regija suočenih s izazovima uslijed prelaska na klimatsku neutralnost. U okviru InvestEU-a postoji poseban program namijenjen privlačenju privatnih investicija kako bi se dodatno podupro ovaj prijelaz. U tom kontekstu, Europska investicijska banka igra ključnu ulogu kao financijska poluga koja olakšava pristup javnim financijskim sredstvima. Fondom za pravednu tranziciju upravlja se prema načelima dijeljenog upravljanja. Ovo podrazumijeva blisku suradnju s nacionalnim, regionalnim i lokalnim vlastima kako bi se osiguralo učinkovito i usmjereno korištenje sredstava. Države članice su obvezne izraditi i predati teritorijalne planove za pravednu tranziciju kako bi imale pristup pomoći iz Fonda. Ovi planovi moraju identificirati specifična područja koja zahtijevaju intervenciju zbog socioekonomskih izazova uzrokovanih tranzicijom, posebno u pogledu očekivanih gubitaka radnih mjesta i promjena u proizvodnim procesima industrijskih postrojenja koja emitiraju visoke razine stakleničkih plinova. Podrška iz Fonda za pravednu tranziciju usmjerena je na promicanje gospodarske raznolikosti u najviše pogođenim regijama. Fond financira projekte koji potiču razvoj novih, održivih industrija i tehnologija, čime se smanjuje ovisnost o industrijama s visokim emisijama ugljika. Također, Fond pruža podršku za prekvalifikaciju radnika koji su pogođeni tranzicijom, omogućavajući im stjecanje novih vještina i lakšu integraciju na tržište rada. Cilj je stvoriti održiva radna mjesta i osigurati da radnici imaju pristup obrazovanju i obuci potrebnoj za prilagodbu novim ekonomskim uvjetima. Ulaganja iz Fonda također uključuju podršku za mala i srednja poduzeća koja igraju ključnu ulogu u lokalnim ekonomijama, kao i poticanje inovacija i istraživanja u područjima koja doprinose zelenoj tranziciji. Sveukupno, Fond za pravednu tranziciju je ključni element u postizanju ciljeva

Europskog zelenog plana. On osigurava da ekonomska i socijalna tranzicija prema održivom razvoju bude inkluzivna, pravedna i podržana potrebnim resursima, čime se doprinosi dugoročnom prosperitetu i stabilnosti Europske unije.

Graf 7. Sredstva dodijeljena državama članicama iz fonda za pravednu tranziciju za razdoblje od 2021. do 2027

Izvor podataka: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/jtf/21-27>

Na grafu se prikazuje raspodjela ukupnog proračuna Fonda za pravednu tranziciju po zemljama članicama Europske unije, izražena u milijardama eura. Ključni nalazi iz grafikona su sljedeći: Poljska dobiva najviše sredstava iz Fonda za pravednu tranziciju, s ukupnim iznosom od približno 5 milijardi eura. To je očekivano s obzirom na veliku ovisnost zemlje o ugljenu i industrijama s

visokim emisijama stakleničkih plinova. Njemačka je na drugom mjestu s nešto manje od 3 milijarde eura, što također odražava njezinu potrebu za transformacijom energetskog sektora i smanjenjem emisija. Rumunjska i Češka dobivaju značajna sredstva, oko 2,5 milijarde eura svaka, zbog svojih ekonomskih izazova vezanih uz klimatsku tranziciju. Ostale zemlje s visokim izdvajanjima uključuju Francusku, Grčku, Bugarsku, Španjolsku, Nizozemsku i Italiju, koje sve dobivaju između 1 i 2 milijarde eura. Finska, Slovačka i Estonija dobivaju srednje iznose, između 0,5 i 1 milijarde eura. Preostale zemlje, uključujući Belgiju, Litvu, Švedsku, Mađarsku, Sloveniju, Portugal, Austriju, Latviju, Hrvatsku, Dansku, Irsku, Cipar, Maltu i Luksemburg, dobivaju manji iznos, ispod 0,5 milijarde eura. Hrvatskoj je dostupno svega 218 milijuna eura te se nalazi pri samom dnu po količini dostupnih sredstava.

2. VIŠEGODIŠNJI FINANCIJSKI OKVIR

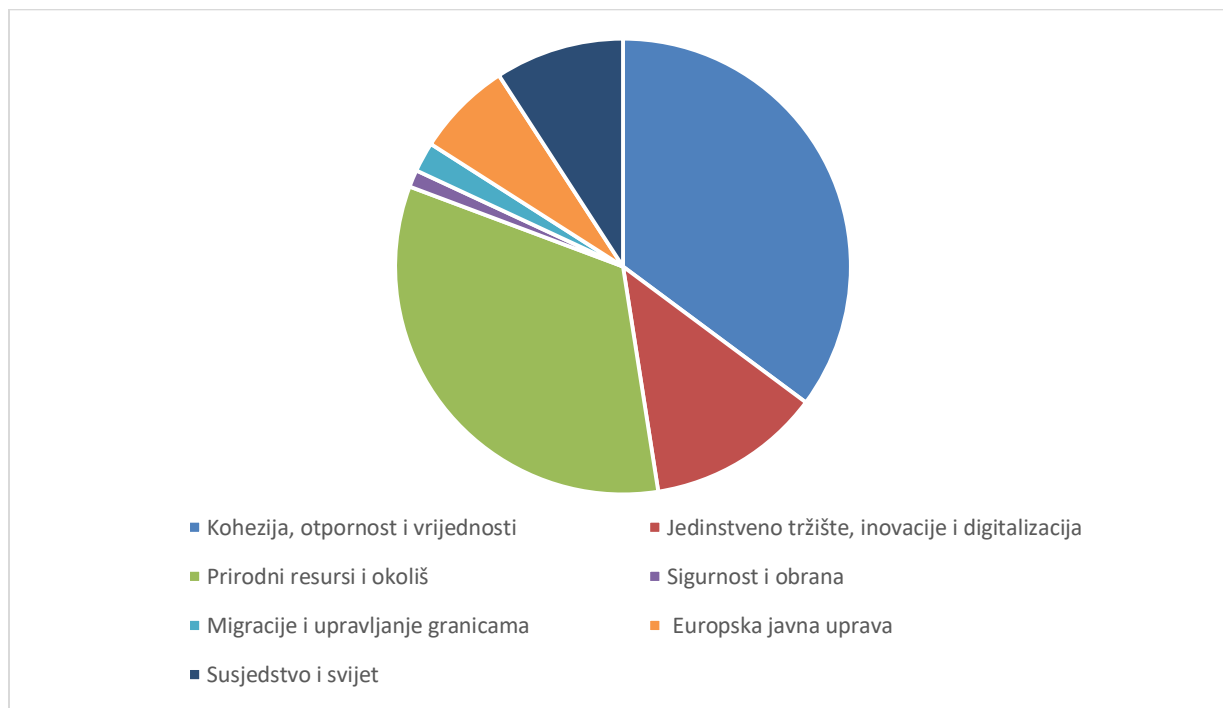
Višegodišnji financijski okvir odnosno VFO je dugoročni proračun EU-a koji određuje ograničenja za ukupnu potrošnju Unije i različita područja djelovanja za razdoblje od sedam godina. Predstavlja investicijski proračun koji objedinjuje sredstva država članica radi financiranja aktivnosti koje one mogu učinkovitije podržati zajedničkim sredstvima. Proračun EU-a nikada ne završava u deficitu, ne stvara dug, te se sredstva troše samo u okviru prikupljenih iznosa. Njime se financira širok spektar aktivnosti koje su od interesa za sve građane EU-a, primjerice u područjima energetike, transporta, informacijskih i komunikacijskih tehnologija, klimatskih promjena te istraživanja i razvoja. Dodijeljena sredstva raspoređena su na različite fondove, uključujući Kohezijsku politiku koja obuhvaća Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond plus (ESF+), i Kohezijski fond. Ovi fondovi imaju za cilj smanjenje regionalnih nejednakosti i poticanje ravnomjernog razvoja diljem EU. Fond za pravednu tranziciju (FPT) koji je usmjeren je na podršku regijama i sektorima koji su najviše pogođeni tranzicijom prema zelenoj ekonomiji, posebno onima ovisnima o fosilnim gorivima. Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPRA) koji podržava održiv razvoj ribarstva i akvakulture, te obalnih zajednica. Fond za azil, migracije i integraciju (FAMI) iz kojeg se osiguravaju sredstva za upravljanje migracijama, uključujući azil, migracije i integraciju migranata. Fond za unutarnju sigurnost (FUS) s fokusom na jačanje unutarnje sigurnosti unutar EU. Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (BMVI) podržava upravljanje granicama i implementaciju vizne politike. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) s ciljem unaprijeđena održivost ruralnih područja i poljoprivrede. Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP) koji pruža financijsku podršku za stabilnost poljoprivrednog tržišta i prihoda poljoprivrednika. Europska sredstva se dodjeljuju unutar sedmogodišnjih financijskih okvira, a trenutni financijski okvir za razdoblje 2021-2027 je najveći do sada, s proračunom od 1.824,3 milijardi eura. Ovaj proračun odražava povećane potrebe za financiranjem različitih politika EU, uključujući gospodarski oporavak, digitalnu i zelenu tranziciju te jačanje socijalne kohezije. Dosad je uspostavljeno šest višegodišnjih financijskih okvira (VFO), uključujući onaj za razdoblje 2021.–2027. U početku formuliran kao među institucijski sporazum, VFO je Ugovorom iz Lisabona postao pravno obvezujuća uredba. Ovaj okvir, koji se definira za razdoblje od najmanje pet godina,

osigurava da rashodi Europske unije ostanu unutar granica njezinih vlastitih sredstava. Uredba o VFO-u postavlja gornje granice rashoda za glavne kategorije potrošnje, poznate kao naslovi, i sadrži odredbe koje se moraju poštovati pri donošenju godišnjeg proračuna EU-a. Time se osigurava uredno i predvidivo financijsko upravljanje unutar Unije, omogućujući dosljednost i stabilnost u planiranju i provedbi europskih politika.

2.1. Višegodišnji financijski okvir 2021-2027

Nakon što je Europski parlament dao suglasnost, Vijeće je 17. prosinca 2020. usvojilo uredbu koja uspostavlja višegodišnji financijski okvir (VFO) Europske unije za razdoblje 2021.-2027. Uredba predviđa dugoročni proračun od 1210,9 milijardi eura za 27 država članica u tekućim cijenama iz 2018. Zajedno s instrumentom Next Generation EU, vrijednim 750 milijardi eura od čega je 390 milijardi eura bespovratnih sredstva dok ostatak čine zajmovi, osigurano je ukupno 1960,9 milijardi eura za oporavak od pandemije i dugoročne prioritete Unije. Sredstva iz fonda Next Generation EU namijenjena su državama koje su najviše pogođene krizom. 70% od ukupnih bespovratnih sredstava dostupnih iz Next Generation EU fonda isplaćeno je u 2021. i 2022. godine dok je ukupan preostali dio dostupnih bespovratnih sredstava, odnosno 30% bio isplaćen kroz 2023. godinu. Dugoročni proračun Europske unije za razdoblje 2021.-2027. obuhvaća sedam rashodovnih područja i osigurati okvir za financiranje gotovo 40 programa potrošnje EU-a u sljedećih sedam godina. Republika Hrvatska će tijekom tog razdoblja imati na raspolaganju oko 25 milijardi eura, što predstavlja više nego dvostruko povećanje u odnosu na 10,7 milijardi eura dostupnih u razdoblju 2014.-2020. „Kroz VFO predviđeno je 9,68 milijardi eura za kohezijsku, sigurnosnu i ribarstvenu politiku te 4,8 za poljoprivrednu politiku (jamstva u poljoprivredi i ruralni razvoj)“ (Odak, Rajaković i Žabojeć, 2021, p. 29). Kroz financijske alate iz programa Europske unije Nove generacije, Hrvatska je dobila znatna sredstva. To uključuje značajne bespovratne iznose, zajmove iz specijaliziranih fondova te financiranje za ruralni razvoj. Osim toga, osigurana su dodatna sredstva za Fond za pravednu tranziciju.

Graf 8. Raspodjela sredstava VFO-a za razdoblje 2021-2027.

Izvor podataka: izrada autora prema <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/29/visegodisnji-financijski-okvir>

Najveći udio od ukupnih sredstava odlazi na koheziju, otpornost i vrijednost, 377 768 milijuna eura. Nešto manje odlazi na prirodne resurse i okoliš odnosno 356 374 milijuna eura, zatim slijedi jedinstveno tržište, inovacije i digitalizacija na koje odlazi 132 781 milijuna eura. Prema Europskim strukturnim i investicijskim fondovima, proračun se organizira u „naslove” (headings), koji odražavaju prioritete i djelatnosti EU-a. Višegodišnji financijski okvir (VFO) za razdoblje 2021.-2027. uključuje sedam proračunskih naslova koji pokrivaju 17 političkih područja. U okviru Naslova 2 - Kohezija, otpornost i vrijednosti nalazi se kohezijska politika, s predviđenim iznosom od 377,768 milijuna eura, od čega je 330,235 milijuna eura namijenjeno ekonomskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji.

2.2. Ključne smjernice za upotrebu sredstava u višegodišnjem financijskom okviru 2021-2027.

Klasifikacija prostornih jedinica za statistiku, poznata pod kraticom NUTS (iz francuskog naziva Nomenclature des Unités territoriales statistiques), također se naziva Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku. Ovaj geografski standard koristi se za statističku raščlambu ekonomskih područja država članica Europske unije na tri različite regionalne razine, definirane prema određenim razredima stanovništva. NUTS klasifikacija osigurava da se ekonomski i socijalni razvoj različitih regija može pratiti i uspoređivati, čime se olakšava donošenje odluka na razini EU-a koje su usmjerene na smanjenje regionalnih dispariteta i poticanje uravnoteženog razvoja.

Podjela regija na razini NUTS, prema kriterijima koje je uspostavio EUROSTAT za čitavu Europsku uniju (EU) i zemlje pristupnice, ključna je za učinkovito praćenje korištenja sredstava iz Strukturnih fondova EU. Potrebno je naglasiti da je ova podjela isključivo statističke prirode, nema upravljački karakter niti predstavlja administrativnu podjelu.

Unutar okvira kohezijske politike EU, statističke jedinice NUTS koriste se za određivanje razine i vrste pomoći kojom EU financira razvojne aktivnosti zemalja članica, prema strateškim smjernicama na razini EU. Regionalne statistike imaju ključnu ulogu ne samo u provedbi kohezijske politike, već i u primjeni politike tržišnog natjecanja, poljoprivredne politike i drugih politika unutar EU. Na temelju statističkih pokazatelja, s naglaskom na regionalni BDP po stanovniku, određuje se koja područja unutar EU ispunjavaju uvjete za primjenu ovih politika, prema mjerilima koja vrijede za cijelo područje Europske unije.

Tablica 1. Klasifikacija NUTS jedinica

RAZINA	MINIMALNO STANOVNIKA	MAKSIMALNO STANOVNIKA
NUTS 1	3 000 000	7 000 000
NUTS 2	800 000	3 000 000
NUTS 3	150 000	800 000

Izvor: Izrada autora prema Narodne novine, broj: 96/12

Važnost NUTS 2 klasifikacije:

- **Financiranje:** Ova podjela omogućava ciljaniju raspodjelu sredstava iz europskih fondova, jer regije s nižim BDP-om po glavi stanovnika dobivaju veće stope sufinanciranja.
- **Regionalna politika:** Klasifikacija pomaže u planiranju i provedbi razvojnih strategija i politika koje su prilagođene specifičnim potrebama i potencijalima svake regije.
- **Statistička analiza:** Omogućuje preciznije prikupljanje i analizu podataka, što je ključno za donošenje informiranih odluka na nacionalnoj i europskoj razini.

Ova podjela olakšava učinkovito praćenje korištenja sredstava iz Strukturnih fondova EU i omogućava prilagođavanje politika i mjera specifičnim potrebama svake regije, čime se potiče ravnomjerniji regionalni razvoj.

Od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, primjenjuje se klasifikacija NUTS koja je usklađena s Nacionalnom klasifikacijom prostornih jedinica za statistiku.

Od 1. siječnja 2022., Hrvatska koristi novu NUTS podjelu, budući da se prethodna pokazala neadekvatnom i nepravednom prema kriterijima za povlačenje EU sredstava i intenzitetu potpora za razvoj gospodarstva. Ranije je intenzitet potpore bio 25% neovisno o regiji ulaganja, iako postoje značajne razlike među regijama. Nova karta s podjelom na četiri NUTS 2 regije omogućuje značajno povećanje stopa sufinanciranja za sve regije, uključujući i Grad Zagreb, koji je najrazvijenija regija. Postoje tri razine NUTS-a:

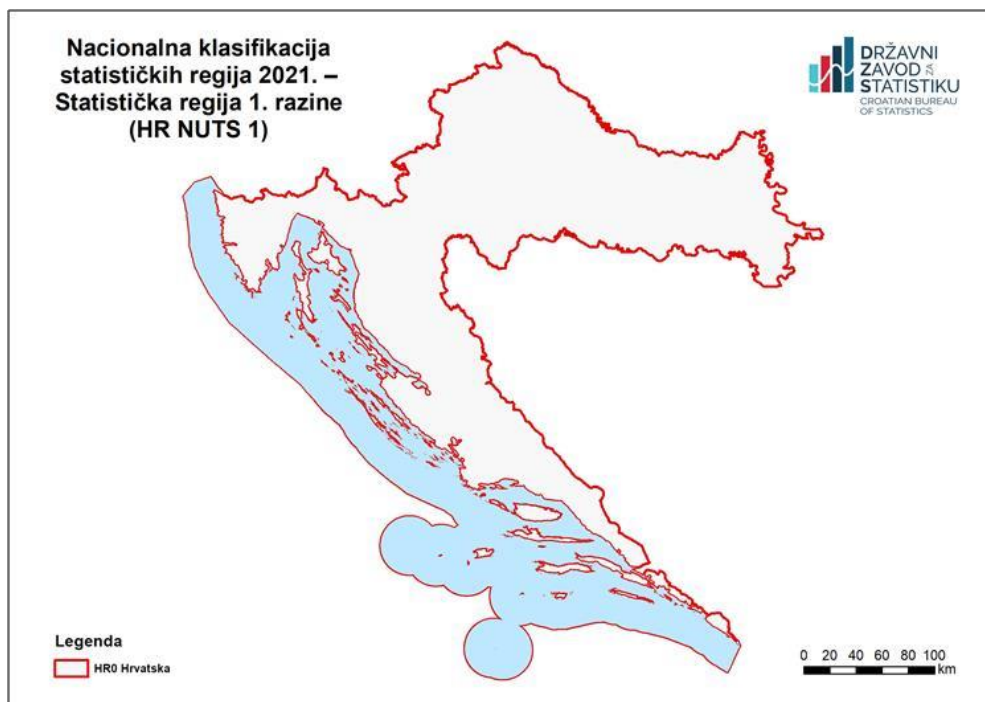
- NUTS-1: Republika Hrvatska
- NUTS-2: 2 Statističke regije
- NUTS-3: 21 županija

U skladu s novom NUTS klasifikacijom, Hrvatska će umjesto dosadašnje dvije biti podijeljena na četiri statističke regije 2. razine: Panonska Hrvatska, Sjeverna Hrvatska, Jadranska Hrvatska i Grad Zagreb. Osim Grada Zagreba, sve će ove regije biti klasificirane kao manje razvijene, s BDP-om ispod 75% prosjeka Europske unije, što će omogućiti veće stope sufinanciranja projekata iz EU fondova. "Stopa nacionalnog sufinanciranja ostaje 15% kao i u prethodnom razdoblju, a isto ostaje i razdoblje korištenja sredstava koje će važiti za period N+3 godine, dok će se sredstva VFO-a

koristiti raspisivanjem javnih poziva kao i do sada” (Kapetinić, Čordaš i Bošnjak, 2023, p. 88).
Važnost NUTS 3 Klasifikacije:

- **Detaljna Analiza:** NUTS 3 razina omogućava preciznu analizu i praćenje socio-ekonomskih pokazatelja na lokalnoj razini. To je ključno za razumijevanje lokalnih potreba i specifičnosti.
- **Pristup Fondovima:** Podaci prikupljeni na NUTS 3 razini koriste se za određivanje kriterija za financiranje iz EU fondova. Regije s većim potrebama i nižim socio-ekonomskim pokazateljima mogu dobiti prioritet pri dodjeli sredstava.
- **Planiranje Razvoja:** Ova razina detaljnosti pomaže u planiranju regionalnog razvoja i implementaciji specifičnih politika koje mogu bolje adresirati lokalne izazove i prilike.
- **Statistička Usporedba:** Klasifikacija omogućava usporedbu između različitih regija unutar zemlje, ali i s drugim regijama unutar EU. Ovo je važno za benchmarking i praćenje napretka.
- **Održivi Razvoj:** Omogućava bolje praćenje ciljeva održivog razvoja na lokalnoj razini, što pomaže u donošenju informiranih odluka koje pridonose održivom razvoju zajednica.

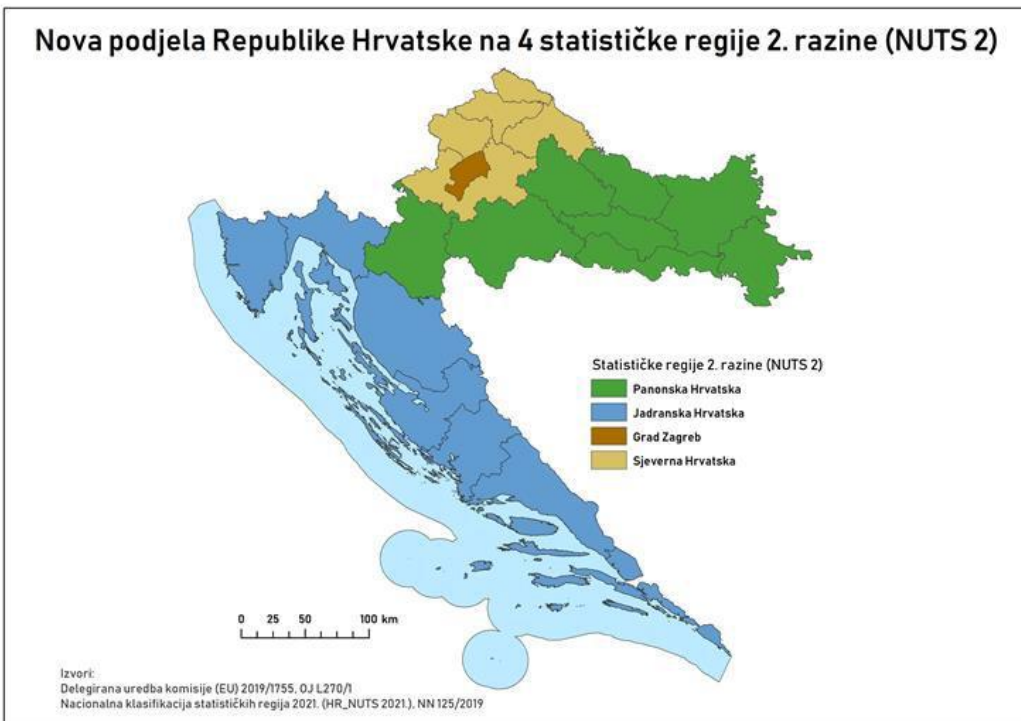
Slika 1. Hrvatska kao statistička regija 1.razine

Izvor: <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450>

Statističko-administrativna podjela na prvu razinu, poznata i kao HR NUTS 1, obuhvaća Republiku Hrvatsku kao jedinstvenu administrativnu jedinicu.

Slika 2. NUTS 2 klasifikacija Hrvatske

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU

Statističko-administrativna podjela na drugu razinu, HR NUTS 2, obuhvaća četiri neupravne jedinice koje su rezultat grupiranja županija kao administrativnih jedinica niže razine. NUTS 2 regije u Hrvatskoj:

1. Panonska Hrvatska

Obuhvaćene županije: Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Brodsko-posavska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Bjelovarsko-bilogorska, Sisačko-moslavačka i Karlovačka. Značajke: Ova regija je pretežno ruralna, s naglaskom na poljoprivredu, prehrambenu industriju i neke industrijske aktivnosti. Regija se suočava s gospodarskim izazovima, ali ima potencijal za razvoj kroz poljoprivredne i turističke projekte.

2. Sjeverna Hrvatska

Obuhvaćene županije: Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska i Zagrebačka (bez Grada Zagreba). Značajke: Sjeverna Hrvatska ima razvijenu industrijsku i

poljoprivrednu proizvodnju, te je značajno industrijsko središte s jakim malim i srednjim poduzetništvom. Regija ima visoki stupanj urbanizacije i dobar prometni položaj.

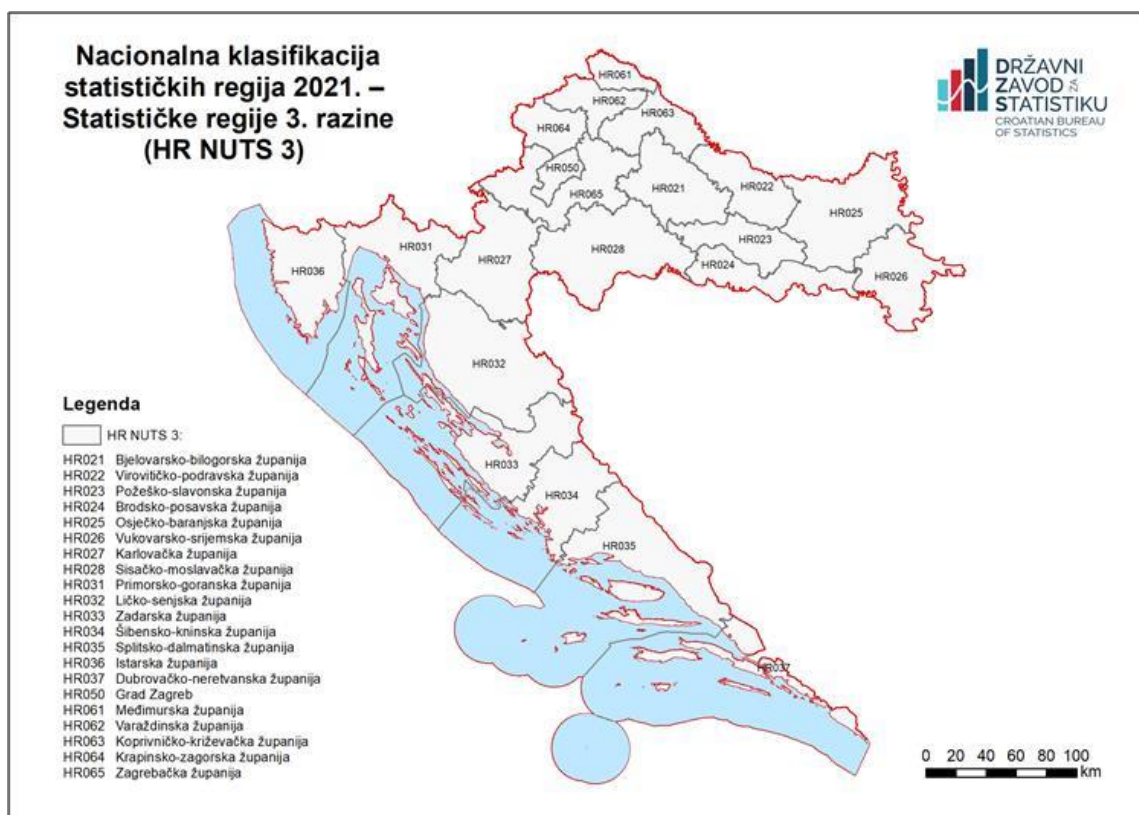
3. Jadranska Hrvatska

Obuhvaćene županije: Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska, Istarska i Dubrovačko-neretvanska. Značajke: Ova regija je poznata po turizmu, ali i po ribarstvu, pomorstvu i nekim industrijskim sektorima. Turizam je ključna gospodarska grana koja donosi značajne prihode, no regija se suočava s problemima sezonalnosti i potrebom za diverzifikacijom gospodarskih aktivnosti.

4. Grad Zagreb

Obuhvaćena jedinica: Grad Zagreb. Značajke: Kao glavni grad Hrvatske, Zagreb je gospodarsko, kulturno i političko središte zemlje. Ima visoku razinu urbanizacije, razvijenu uslužnu industriju, obrazovne i istraživačke institucije. Grad Zagreb ima najviši BDP po glavi stanovnika u Hrvatskoj i nudi različite mogućnosti za poslovni i kulturni razvoj.

Slika 3. NUTS 3 klasifikacija Hrvatske

Izvor: <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450>

NUTS 3 klasifikacija Hrvatske obuhvaća najmanje prostorne jedinice u sustavu Nomenklature prostornih jedinica za statistiku (NUTS), koji je uspostavila Europska unija radi statističkog praćenja i analize. Ova razina klasifikacije omogućava detaljniju analizu regionalnih podataka i preciznije planiranje regionalnog razvoja i korištenja fondova EU. NUTS 3 jedinice u Hrvatskoj odgovaraju županijama, što omogućava jednostavnu integraciju s postojećim administrativnim strukturama. Hrvatska je na razini NUTS 3 podijeljena na 21 regiju, koje uključuju sve županije plus Grad Zagreb kao zasebnu jedinicu. NUTS 3 klasifikacija ima ključnu ulogu u statističkoj analizi, planiranju regionalnog razvoja i raspodjeli EU fondova. Omogućava precizno praćenje i analizu socio-ekonomskih podataka na lokalnoj razini, što je neophodno za donošenje informiranih odluka i osiguranje ravnomjernog razvoja svih dijelova Hrvatske.

2.3. Kohezijska politika

Kohezijska politika Europske unije je strateška investicijska politika koja ima za cilj osigurati uravnotežen razvoj među državama članicama i njihovim regijama. Ova politika je od ključne važnosti za smanjenje ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih razlika unutar Europske unije, čime se nastoji postići veća kohezija i solidarnost među njenim članicama. Osnovni cilj kohezijske politike je unaprijediti konkurentnost regija, poticati gospodarski rast i otvaranje novih radnih mjesta, te promicati održivi razvoj. Ovo se postiže kroz financiranje projekata i inicijativa koje doprinose inovacijama, infrastrukturi, zelenoj energiji i socijalnoj uključenosti. Kohezijska politika se provodi u suradnji s nacionalnim i regionalnim vlastima država članica. Europska komisija nadgleda provedbu i osigurava da se sredstva koriste u skladu s utvrđenim ciljevima i pravilima.

Kohezijska politika ima tri glavna cilja:

1. **Investicije u zapošljavanje i rast:** Fokusira se na regije i gradove kako bi se povećala njihova konkurentnost, otvorila nova radna mjesta i promicalo održivo gospodarstvo.

2. **Europska teritorijalna suradnja:** Potiče prekograničnu, transnacionalnu i međuregionalnu suradnju kako bi se promicala zajednička rješenja za zajedničke probleme.
3. **Kohezijski fond:** Namijenjen je državama članicama čiji je BDP po glavi stanovnika manji od 90% prosjeka EU, s ciljem smanjenja ekonomskih i socijalnih razlika te poticanja održivog razvoja.

Kohezijska politika obuhvaća značajan dio proračuna EU, čineći je drugom najvažnijom financijskom politikom Unije. Financijska sredstva dodjeljuju se kroz višegodišnje financijske okvire (VFO), koji definiraju proračunske iznose za razdoblja od sedam godina. Ova politika se provodi putem tri glavna fonda:

- **Europski fond za regionalni razvoj (ERDF):** Podržava projekte koji doprinose gospodarskoj obnovi i rastu.
- **Europski socijalni fond Plus (ESF+):** Fokusira se na poboljšanje zaposlenosti, obrazovanja i socijalne uključenosti.
- **Kohezijski fond (CF):** Namijenjen je velikim infrastrukturnim projektima i projektima iz područja zaštite okoliša u manje razvijenim državama članicama.
- **Fond za pravednu tranziciju (JTF):** osmišljen je kako bi pružio podršku regijama koje su najviše pogođene tranzicijom prema klimatskoj neutralnosti. Ovaj fond predstavlja ključni instrument Europske unije za smanjenje socio-ekonomskih posljedica prelaska na zeleno gospodarstvo.

Kohezijska politika je dugo bila druga najznačajnija financijska politika Europske unije, odmah iza Zajedničke poljoprivredne politike (CAP). U razdoblju 2021.-2027. ukupni proračun za kohezijsku politiku iznosi 392 milijarde eura, čime se jasno pokazuje njen značaj i prioritet u strateškom razvoju Europske unije. Ova politika nije samo financijski značajna, već ima i dubok društveni i ekonomski utjecaj, omogućavajući ravnomjerniji razvoj i prosperitet diljem Europske unije. Kohezijska politika Europske unije za razdoblje 2021.-2027. usmjerena je na jačanje gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije unutar EU. Cilj joj je smanjiti razlike između različitih regija, potičući uravnoteženi razvoj i osiguravajući da sve regije imaju koristi od rasta i inovacija. Hrvatska, kao država članica EU, značajno koristi ovu politiku za poboljšanje svoje infrastrukture, gospodarstva i socijalne uključenosti. Za razdoblje 2021-2027, Hrvatska ima na

raspolaganju oko 14 milijardi eura iz fondova kohezijske politike. Ova sredstva predstavljaju značajno povećanje u odnosu na prethodno razdoblje, kada je Hrvatska imala na raspolaganju 10,7 milijardi eura. Sredstva su namijenjena različitim područjima, uključujući inovacije, energetska učinkovitost, socijalnu inkluziju i razvoj infrastrukture. Kroz kohezijsku politiku 2021-2027, Hrvatska očekuje značajan gospodarski rast, poboljšanje infrastrukture i povećanje kvalitete života za svoje građane. Smanjenje regionalnih razlika i poticanje održivog razvoja ključni su ciljevi koji će doprinijeti ukupnoj konkurentnosti i otpornosti Hrvatske. Kohezijska politika za razdoblje 2021-2027 predstavlja ključni instrument za daljnji razvoj Hrvatske, omogućavajući zemlji da iskoristi potencijal svojih regija i doprinese općem prosperitetu unutar EU

2.3.1. Temeljne odrednice kohezijske politike 2021-2027

Pametna i konkurentna Europa:

Cilj je poticanje istraživanja, inovacija i digitalne transformacije. Planirano je pružanje potpore za oko 83,000 istraživača i 725,000 poduzeća kako bi se unaprijedili inovacijski kapaciteti i potaknuo pametni rast. Ova podrška će uključivati ulaganja u tehnološki razvoj i digitalizaciju, što će doprinijeti povećanju konkurentnosti europskog gospodarstva.

Zelena i otpornija Europa:

Naglasak je na investicijama u energetska učinkovitost i obnovljive izvore energije s ciljem postizanja ciljeva Europskog zelenog plana. Predviđena su poboljšanja energetske učinkovitosti javnih zgrada i kućanstava te instalacija novih kapaciteta za obnovljive izvore energije. Ove mjere će smanjiti emisije stakleničkih plinova i povećati otpornost na klimatske promjene.

Pravedna tranzicija:

Podrška će biti usmjerena prema regijama i sektorima koji su najviše pogođeni prelaskom na klimatsku neutralnost. Planira se podržati oko 39,000 poduzeća u prihvaćanju novih vještina i tehnologija koje su potrebne za ovu tranziciju. To će uključivati obuku radne snage i ulaganja u nove tehnologije kako bi se omogućio pravedan prijelaz na zelenu ekonomiju.

Društvena i inkluzivna Europa:

Naglasak je na socijalnoj inkluziji i obrazovanju. Planirano je pružanje podrške za 6.5 milijuna nezaposlenih osoba te integraciju i uključivanje marginaliziranih skupina. Ova podrška uključuje programe za obrazovanje, obuku i zapošljavanje koji će pomoći u smanjenju socijalnih nejednakosti i povećanju društvene kohezije.

Povezana Europa:

Razvoj učinkovitih transportnih sustava, uključujući modernizaciju željezničkih linija i infrastrukture za bicikliste, ključan je za poboljšanje povezanosti unutar Europe. Ulaganja će biti usmjerena na unapređenje mobilnosti, smanjenje prometnih zastoja i poboljšanje pristupačnosti regija, što će olakšati kretanje ljudi i robe.

Europa bliža građanima: Poticanje lokalnog razvoja kroz strategije koje uključuju lokalne zajednice u planiranje i provedbu projekata. Očekuje se realizacija više od 2,150 strategija za integrirani teritorijalni razvoj, čime će se omogućiti participativno planiranje i jačanje lokalnih kapaciteta za razvoj.

Kohezijska politika 2021-2027 ima za cilj osigurati ravnomjeran razvoj, povećati otpornost i konkurentnost te unaprijediti kvalitetu života svih građana Europske unije kroz strateška ulaganja i podršku ključnim sektorima.

3. PROJEKTI FINANCIRANI SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

„Projekt je vremenski određena aktivnost koja se provodi s namjerom da se proizvede jedinstven proizvod, usluga ili rezultat, odnosno provedba prethodno planiranih aktivnosti izdataka da bi se ostvario određeni cilj u definiranom vremenskom slijedu i s određenim sredstvima (proračun), koristeći se različitim resursima.“ (Vela, 2015, p. 42). Osnovne karakteristike projekta su:

1. „Definiran cilj/ciljevi
2. Definirani životni vijek s početkom i završetkom
3. Sudjelovanje različitih odjela i stručnjaka
4. Obično podrazumijeva da se radi nešto što dosad nije učinjeno
5. Posebni vremenski, troškovni i izvedbeni zahtjevi“ (Gray et al., 2003, navedeno u Bešlić et al., 2014).

Projekti koji se financiraju sredstvima Europske unije predstavljaju specifičnu kategoriju projekata. S obzirom na njihovu geografsku rasprostranjenost, ovi projekti se mogu svrstati među međunarodne projekte. Važno je napomenuti da se projekt Europske unije definira kao svaki projekt koji je izabran za sufinanciranje ili dodjelu bespovratnih sredstava od strane ovlaštenih tijela EU-a. Ovi projekti moraju biti usklađeni sa strategijama i ciljevima Europske unije te se moraju provoditi prema strogim administrativnim i financijskim pravilima EU-a. Projekti financirani od strane EU-a uključuju širok spektar inicijativa, od infrastrukturnih projekata, preko istraživačkih i inovacijskih programa, do socijalnih i obrazovnih projekata. Svaki odabrani projekt prolazi kroz rigorozan proces selekcije kako bi se osiguralo da doprinosi održivom razvoju, ekonomskoj konkurentnosti i socijalnoj koheziji unutar EU. Novčana sredstva za ove projekte dolaze iz različitih fondova EU-a, kao što su Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijski fond, Europski socijalni fond (ESF), te mnogi drugi. Proces dodjele sredstava uključuje nekoliko koraka, počevši od podnošenja prijave, evaluacije prijedloga, do konačne odluke o financiranju. Nakon što projekt dobije odobrenje za financiranje, sredstva se dodjeljuju prema dogovorenom rasporedu, uz stalni nadzor i izvještavanje kako bi se osigurala transparentnost i

učinkovitost korištenja sredstava. Sljedeća tablica ilustrira kako novčana sredstva iz fondova EU-a teku do samog projekta koji se financira tim sredstvima:

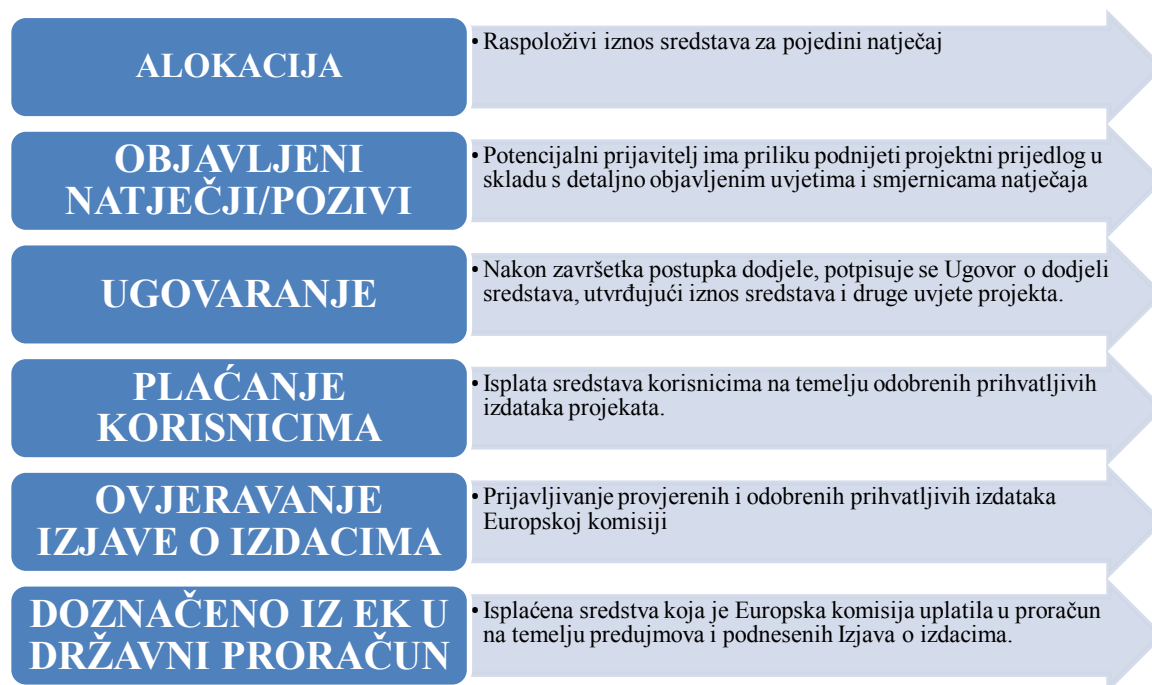
Tablica 2. Tok Sredstava iz EU Fondova do Projekta

Korak	Opis
1. Podnošenje prijave	Prijavitelji dostavljaju projektne prijedloge odgovarajućem tijelu EU-a.
2. Evaluacija prijedloga	Stručnjaci ocjenjuju projekte na temelju unaprijed definiranih kriterija.
3. Odabir projekata	Najbolje ocijenjeni projekti se biraju za financiranje.
4. Dodjela sredstava	Odabrani projekti dobivaju bespovratna sredstva iz odgovarajućih fondova.
5. Provedba projekta	Prijavitelji provode projekte u skladu s EU pravilima.
6. Nadzor i izvještavanje	Stalni nadzor i redovito izvještavanje osiguravaju pravilnu uporabu sredstava.

Izvor podataka: Izrada autora

Ova struktura osigurava da se projekti financirani sredstvima EU-a provode na način koji maksimizira njihovu učinkovitost i doprinos zajedničkim ciljevima Unije.

Shema 2. Tijek novca iz EU fondova

Izvor podataka: Izrada autora prema https://struktumifondovi.hr/wp-content/uploads/2019/01/Fondovi-EU_-Rezultati-u-2018.pdf

Prava faza to jest faza alokacije odnosi se na iznos sredstava koje je Europska Unija stavila na raspolaganje za pojedini natječaj odnosno projekt. Druga faza je faza objavljivanja samog natječaja u kojoj potencijalni korisnici imaju mogućnost sudjelovanja u natječajima, za koje je potrebno podnošenje prijave zajedno s neophodnim projektnim prijedlozima. Važno je da prijave budu pravovremeno podnesene i da obuhvate svu potrebnu natječajnu dokumentaciju. Faza ugovaranja slijedi nakon završetka prethodne faze odnosno nakon uspješno provedenog natječaja. Nakon što prijavitelj dobije odobrenje, slijedi potpisivanje ugovora s nadležnim tijelom, čime se definiraju maksimalni iznos bespovratnih sredstava te svi ostali relevantni uvjeti dodjele tih sredstava. Ovaj ugovor precizira financijske obveze i odgovornosti te okvirne rokove za realizaciju projekta. Nakon potpisivanja ugovora, započinje proces isplate sredstava korisnicima. Isplate se temelje na odobrenim opravdanim izdacima potrebnim za provedbu projekta, što uključuje predočenje odgovarajuće dokumentacije i dokaza o izvršenim troškovima. Ovim postupkom osigurava se da sredstva budu korištena u skladu s definiranim ciljevima i pravilima projekta, osiguravajući transparentnost i odgovornost u trošenju javnih sredstava. Prije zadnje faze dolazi ovjeravanje izjave o izdacima, što uključuje podnošenje zahtjeva za odobrenje sredstava Europskoj komisiji.

Nakon toga, sredstva se doznačavaju iz proračuna Komisije u proračun na temelju predujmova i priloženih izvjava o izdatcima.

3.1. Financiranje projekata Europske Unije

„Proračun projekta je spona između funkcije planiranja, provedbe i kontrole projektnih aktivnosti. Treba biti izražen u brojčano mjerljivom obliku te slijediti obrasce objavljene u natječaju. Uobičajeno je proračun Excel tablica koja se prilaže prijavnom obrascu. U fazi planiranja i pripreme proračuna projekta važno je uključiti osobe zadužene za financije i računovodstvo. Još jedan važan razlog je činjenica da se tijekom provedbe projekta svi poslovni događaji i transakcije trebaju evidentirati u računovodstvu korisnika, a u fazi donošenja financijskog plana uključiti njegov sastavni dio.“ (Bešlić et al., 2014, p. 91). Pri procesu povlačenja sredstava, potrebno se fokusirati na implementaciju projektnih ideja od početka do kraja. Ključno je biti dobro informiran o projektima koje je Europska unija identificirala za svoj razvoj. Nedostatak razumijevanja tih projekata može dovesti do neuspjeha i nepostizanja ciljeva. Svaki potencijalni projekt mora imati jasno definirane sudionike, strukturu koordinacije, sustav nadzora i evaluacije, te financijsku i ekonomsku analizu. Također, potrebno je definirati konkretne ciljeve, proračun i vremenski raspored aktivnosti.

Sredstva dostupna za financiranje projekta iz EU fondove dolaze u raznim oblicima odnosno postoji više različitih vrsta sredstava:

- Bespovratna sredstva
- Subvencije kojima upravljaju regionalna ili nacionalna tijela
- Zajmovi, vlasnički kapital i jamstva kao vrste financijske pomoći za potporu politika i programa Europske Unije
- Zajmovi državama članicama EU-a i trećim zemljama
- Nagrade pobjednicima natjecanja u okviru programa Obzor Europa

Bespovratna sredstva predstavljaju financijsku potporu koja se direktno dodjeljuje korisnicima, obično trećim stranama poput neprofitnih organizacija, iz proračuna Europske unije. Dodijeljena

sredstva su namijenjena kao podrška za provedbu aktivnosti usklađenih s politikama EU-a. Upravljanje ovom vrstom financiranja obično je centralizirano, a provodi ga Europska komisija, izravno ili preko različitih agencija, uključujući izvršne ili nacionalne agencije. Europska unija nudi različite oblike financijske podrške poduzećima za poticanje istraživanja i inovacija. Osim zajmova, EU pruža i jamstva koja olakšavaju pristup kreditima ili povoljnijim uvjetima kredita kod različitih financijskih institucija. Također, EU može sudjelovati u projektima kao suvlasnik. Ovi financijski instrumenti mogu se kombinirati s nepovratnim sredstvima. Provođenje financijskih instrumenata obavlja se u partnerstvu s javnim i privatnim institucijama, poput banaka i ulagača rizičnog kapitala. Ove institucije određuju specifične uvjete financiranja, kao što su iznos, rokovi, kamate i naknade. Podnositelji zahtjeva za sredstva iz EU financijskih instrumenata dužni su omogućiti posredničkim financijskim institucijama provođenje detaljne analize, uključujući terenske provjere i inspekcije.

Kako bi sredstva bila dodijeljena potrebno je zadovoljiti određene uvjete. Postoje dvije vrste uvjeta koje je potrebno zadovoljiti:

- Ex ante
- Ex post

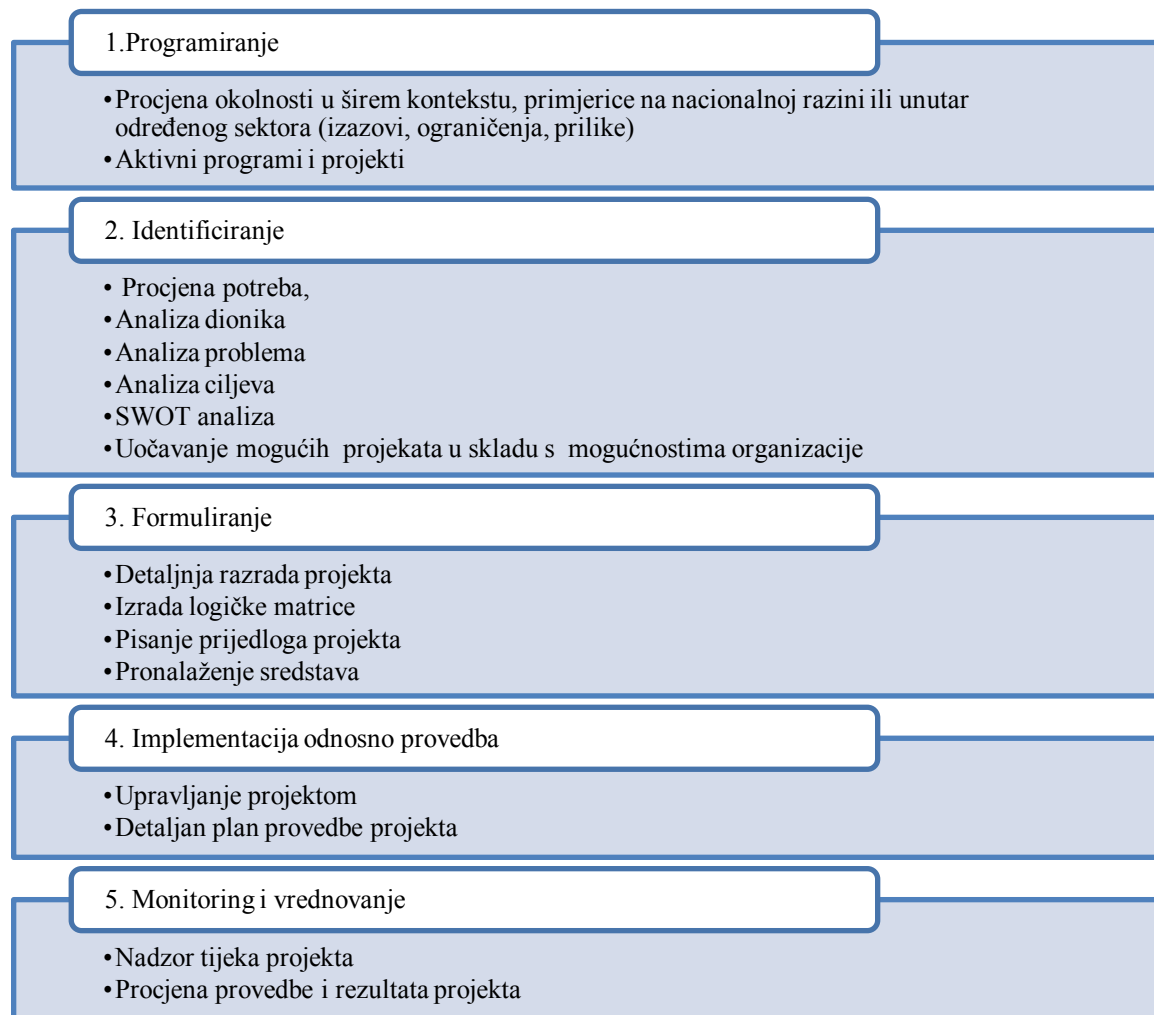
Ex ante uvjete potrebno je zadovoljiti prije nego što sredstva budu isplaćena odnosno prije isplate potrebno je zadovoljiti preduvjete, poznate kao ex ante uvjeti. Oni obuhvaćaju disciplinu u upravljanju sustavom, pojačane administrativne kapacitete, jačanje strateških i regulatornih okvira te osiguranje učinkovite primjene pravnih propisa EU. Bez ispunjenja ovih uvjeta, nemoguće je započeti s projektom. Ti uvjeti mogu uključivati osiguranje potrebnih financijskih sredstava, usvajanje relevantnih zakona ili dobivanje građevinske dozvole. Naknadni uvjeti, poznati kao ex post uvjeti, nastupaju nakon provedbe projekta. Svaka zemlja članica obvezuje se prema Partnerskom sporazumu zadržati 5% od dodijeljenih sredstava fondova, koja će biti dostupna samo ako se postignu postavljeni ciljevi. U slučaju da se ustanovi značajan manjak u iskorištenosti dodijeljenih sredstava, zemlja članica može biti suočena s gubitkom dodatnih financijskih resursa. Ova mjera osigurava odgovorno i učinkovito korištenje financijskih sredstava, kao i pridržavanje ugovorenih obveza i ciljeva projekta. Također, potiče zemlje članice na optimalno upravljanje dodijeljenim sredstvima kako bi izbjegle financijske sankcije i osigurale kontinuiranu podršku za svoje razvojne projekte.

3.2. Upravljanje projektnim ciklusom

Projektni ciklus sastoji se od pet faza:

1. Programiranje
2. Identificiranje
3. Formuliranje
4. Implementacija odnosno provedba
5. Monitoring i vrednovanje

Shema 3. Faze projektnog ciklusa

Izvor podataka: Izrada autora prema <https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/09/upravljanje-projektnim-ciklusom-i-pristup-logicke-matrice.pdf>

Tijekom prve faze odnosno faze programiranja analizira se nacionalna i sektorska situacija radi identifikacije potencijalnih problema, ograničenja i prilika za interveniranje kroz partnerske programe. To uključuje pregled socioekonomskih pokazatelja, nacionalnih prioriteta te prioriteta donatora. Glavna svrha programiranja je definiranje ključnih ciljeva i prioriteta sektora kako bi se osigurao relevantan okvir za identifikaciju i definiranje projekata. Zatim slijedi sljedeća faza, a to je faza identificiranja. Faza započinje analizom potreba kako korisničkih tako i organizacijskih. Nadalje u ovoj fazi se prikupljaju ideje za projekte, uključujući i konzultacije s korisnicima te se vrši analiza dionika, identifikacija problema i mogućnosti za njihovo rješavanje. Zatim se identificiraju potencijalni projekti te se vrši procjena kapaciteta svih dionika uključenih u projekt. Nakon faze identificiranja dolazi sljedeća faza, a to je faza formuliranja. Ova faza obuhvaća temeljnu elaboraciju projekta. U ovoj fazi se definiraju opći i specifični ciljevi projekta, očekivani ishodi projekta, ciljanje skupine korisnika, planirane aktivnosti, potrebni resursi za ostvarenje ciljeva projekta, vremenski raspored aktivnosti, financijski plan, dodjeljuju se odgovornosti među partnerima te se definiraju strategije praćenja i evaluacije. Sljedeća faza projektnog ciklusa je faza implementacije odnosno provedbe samog projekta. Svrha ove faze projektnog ciklusa je osigurati učinkovitu provedbu projekta kroz realizaciju planiranih aktivnosti radi postizanja projektnih rezultata i ostvarenja postavljenih ciljeva. To se ostvaruje kroz implementaciju akcijskih planova projekta i sustava nadzora koji su unaprijed dogovoreni. Posljednja faza projektnog ciklusa je faza monitoringa i vrednovanja. Posljednja faza se sastoji od dva djela, a to su monitoring projekta i vrednovanje projekta. Svrha monitoringa kao jednog djela završne faze projektnog ciklusa obuhvaća stalni proces prikupljanja informacija o napretku projekta te usporedbu tih informacija s planom projekta. Za praćenje se koriste različiti alati poput anketa, individualnih i grupnih razgovora s dionicima koji su uključeni u provedbu projekta. Cilj je poduzeti mjere za poboljšanje projekta i usluga koje se pružaju korisnicima. Druga dio završne faze je vrednovanje odnosno evaluacija koja obuhvaća analizu relevantnosti, izvedivosti i održivosti projekta radi poboljšanja upravljanja projektnim ciklusom.

3.3. Razvoj projekta primjenom logičkog pristupa

Stvaranje projekta putem logičkog pristupa je metodologija koja analizira probleme i adekvatnost planiranih aktivnosti i rješenja. To je strukturirani način razmišljanja koji služi kao korisna intelektualna disciplina tijekom kreiranja projekta, s ciljem poticanja sveobuhvatnog pristupa. Kroz ovaj proces, istražuju se uzroci problema i procjenjuje se adekvatnost planiranih aktivnosti za postizanje željenih rezultata i ciljeva. Također se razmatra način kako objektivno procijeniti postignute rezultate. Na taj način omogućuje se razvoj kvalitetnog i strukturiranog projekta.

Shema 4. Logička matrica

Faza analize

- Analiza dionika => Identifikacija i opisivanje ključnih sudionika, ciljnih grupa i korisnika
- Analiza problema => Identifikacija ključnih problema, ograničenja i prilika te utvrđivanje veza između uzroka i posljedica.
- Analiza ciljeva => Definiranje svrhe i ciljeva projekta te izbor odgovarajuće strategije za provedbu.

Faza planiranja

- Definiranje intervencijske logike => Utvrđivanje komponenti projekta, provjera interne logike, postavljanje mjerljivih ciljeva.
- Pretpostavke i rizici => Imaju utjecaj na projekt, ali su izvan kontrole organizacije
- Određivanje indikatora => Za procjenu napretka i modaliteta evaluacije.
- Plan aktivnosti => vremenski period, obaveze
- Planiranje troškova => izrada financijskog plana

Izvor podataka: Izrada autora prema <https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/09/upravljanje-projektim-ciklusom-i-pristup-logicke-matrice.pdf>

Temeljito planiran projekt ne može u potpunosti zadovoljiti stvarne potrebe korisnika bez prethodne analize trenutne situacije. Često se dogodi da se analiza problema provodi površno. Naime, osobe koje su uključene u planiranje projekta često pretpostavljaju da već imaju potpunu sliku problema i stoga izbjegavaju detaljno istraživanje potreba. Ipak, različiti dionici mogu imati različite perspektive o istoj situaciji. Rijetko tko posjeduje sveobuhvatno razumijevanje problema

koji bi trebao biti riješen projektom. Zato je od vitalne važnosti konzultirati različite skupine ljudi s različitim perspektivama.

4. EFIKASNOST KORIŠTENJA STRUKTURNIH I INVESTICIJSKIH FONDOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Strukturni i investicijski fondovi Europske unije predstavljaju ključni alat za poticanje gospodarskog rasta i socijalne kohezije unutar država članica. Svrha ovih fondova je smanjiti regionalne disparitete, povećati konkurentnost te promicati održivi razvoj kroz financiranje različitih projekata i programa. Hrvatska, kao najmlađa članica Europske unije, od 2013. godine ima pristup ovim fondovima i koristi ih za financiranje širokog spektra projekata u različitim sektorima.

U kontekstu Hrvatske, strukturni investicijski fondovi igraju presudnu ulogu u ostvarivanju ciljeva nacionalnog razvoja i konvergencije prema europskom prosjeku. Pristup ovim fondovima omogućava Hrvatskoj da poboljša svoju infrastrukturu, potiče inovacije, podržava razvoj malih i srednjih poduzeća, te unaprijedi obrazovni i socijalni sustav. Korištenje sredstava iz fondova EU također doprinosi jačanju kapaciteta javne uprave, poboljšanju energetske učinkovitosti i zaštiti okoliša. Međutim, iskorištavanje ovih sredstava predstavlja izazov zbog složenih administrativnih procedura, nedostatka informacija i edukacije među potencijalnim korisnicima, te potrebe za boljom koordinacijom među različitim razinama vlasti. Unatoč tim izazovima, Hrvatska je postigla značajan napredak u korištenju EU fondova, ali još uvijek postoji prostor za poboljšanje kako bi se osigurala maksimalna iskorištenost dostupnih sredstava.

Korištenje sredstava iz EU fondova u razdoblju nakon pristupanja bilo je složeno jer su se paralelno provodile dvije vrste programa. „Trebalo napomenuti kako su druge države članice koristile strukturne instrumente prema pravilu n+2, što znači da su raspoloživa sredstva iz financijskog razdoblja 2007.-2013. morali iskoristiti do kraja 2015. Europska komisija je Hrvatskoj odobrila jednu dodatnu godinu za korištenje sredstava strukturnih instrumenata jer je RH pristupila EU koncem financijskog razdoblja 2007.-2013.“ (Beširević et.al., 2012, p.13).

Prema najnovijim podacima, iskorištenost sredstava iz strukturnih investicijskih fondova u Hrvatskoj varira među različitim fondovima i programskim razdobljima. Do kraja 2023. godine, ukupna iskorištenost sredstava iznosila je oko 70%, s velikim razlikama među pojedinim fondovima.

EFRR: Iskorištenost sredstava iz ovog fonda je relativno visoka, s oko 75% ugovorenih sredstava. Glavni projekti uključuju ulaganja u infrastrukturu, energetske projekte i razvoj malih i srednjih poduzeća.

Kohezijski fond: Ovaj fond pokazuje niži stupanj iskorištenosti, s oko 60% ugovorenih sredstava. Razlozi uključuju složene procedure prijave i administrativne prepreke.

ESF+: Iskorištenost sredstava iz ESF+ fonda iznosi oko 80%, s naglaskom na projekte zapošljavanja, obrazovanja i socijalne uključenosti.

EAFRD: Ovaj fond ima iskorištenost od oko 65%, a projekti su uglavnom usmjereni na poljoprivredne inovacije i razvoj ruralne infrastrukture.

4.1. Izazovi u iskorištavanju sredstava iz strukturnih investicijskih fondova u Hrvatskoj

Ključni izazovi u iskorištavanju sredstava iz strukturnih investicijskih fondova u Hrvatskoj uključuju:

Administrativne prepreke: Složene procedure prijave, nedostatak kapaciteta u administrativnim tijelima i dugotrajni procesi evaluacije često dovode do kašnjenja u provedbi projekata.

Nedostatak informacija i edukacije: Mnogi potencijalni korisnici nisu dovoljno informirani o mogućnostima koje nude EU fondovi ili nemaju dovoljno znanja za pripremu kvalitetnih projektnih prijedloga.

Koordinacija i suradnja: Nedovoljna koordinacija među različitim tijelima i institucijama može rezultirati preklapanjem projekata ili neefikasnim korištenjem resursa.

Financijska održivost: Mnogi projekti, posebno u ruralnim područjima, suočavaju se s izazovima vezanim uz osiguranje dugoročne financijske održivosti nakon završetka EU financiranja.

4.1.1 Administrativne prepreke u korištenju Strukturnih i Investicijskih fondova

Administrativne prepreke predstavljaju značajan izazov u korištenju strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Ove prepreke uključuju složene procedure prijave, nedostatak kapaciteta u administrativnim tijelima, te dugotrajne procese evaluacije koji često dovode do kašnjenja u provedbi projekata.

- Složene procedure prijave:

Proces prijave za sredstva iz EU fondova zahtijeva ispunjavanje brojnih administrativnih i tehničkih uvjeta. To uključuje pripremu detaljnih projektnih prijedloga, prikupljanje opsežne dokumentacije i poštivanje strogih rokova. Prema izvještaju Europske komisije (2017) „složene procedure često obeshrabruju manje organizacije i lokalne vlasti od prijavljivanja za sredstva“. (European Commission, 2017)

- Nedostatak kapaciteta u Administrativnim Tijelima

Mnoge zemlje, uključujući Hrvatsku, suočavaju se s problemom nedostatka kapaciteta unutar administrativnih tijela koja su odgovorna za upravljanje EU fondovima. Ova tijela često nemaju dovoljno obučenog osoblja koje može učinkovito rukovati složenim procedurama prijave i evaluacije projekata. Prema studiji OECD-a (2019), „jačanje kapaciteta administrativnih tijela je ključno za povećanje apsorpcije EU fondova“ (OECD, 2019).

- Dugotrajni procesi evaluacije

Evaluacija projektnih prijedloga često traje dulje nego što je planirano, što može dovesti do značajnih kašnjenja u provedbi projekata. Ovi procesi uključuju tehničku, financijsku i pravnu evaluaciju, što zahtijeva suradnju više sektora i često dovodi do zastoja. Prema izvještaju Europske revizorske komore (2018), „dugotrajni procesi evaluacije su jedan od glavnih razloga za kašnjenje u provedbi projekata financiranih iz EU fondova“ (European Court of Auditors, 2018)

Administrativne prepreke predstavljaju značajan izazov u korištenju strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Složene procedure prijave, nedostatak kapaciteta u administrativnim tijelima i dugotrajni procesi evaluacije često dovode do kašnjenja u provedbi projekata. Rješavanje

ovih problema ključno je za poboljšanje apsorpcije EU fondova i postizanje dugoročnih ciljeva održivog razvoja.

4.1.2. Informacijski i edukacijski izazovi

Nedostatak informacija i adekvatne edukacije među potencijalnim korisnicima predstavlja jedan od glavnih izazova u korištenju strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Ovaj problem utječe na sposobnost prijavitelja da pristupe sredstvima i uspješno provode projekte.

- Nedovoljna informiranost o mogućnostima

Mnogi potencijalni korisnici, uključujući lokalne vlasti, nevladine organizacije i mala i srednja poduzeća, često nisu dovoljno informirani o mogućnostima koje nude EU fondovi. Ovaj problem je naročito izražen u ruralnim i slabije razvijenim područjima. Prema izvještaju Europske komisije (2018), „informiranost i vidljivost EU fondova među potencijalnim korisnicima je niska, što dovodi do slabog odaziva na natječaje“ (European Commission, 2018).

- Nedostatak znanja za pripremu projektnih prijedloga

Priprema kvalitetnih projektnih prijedloga zahtijeva specifična znanja i vještine koje mnogi potencijalni korisnici nemaju. To uključuje razumijevanje složenih administrativnih procedura, sposobnost izrade detaljnih projektnih planova i financijskih proračuna, te poznavanje kriterija evaluacije. Prema studiji OECD-a (2017), „nedostatak kapaciteta za pripremu i upravljanje projektima jedan je od ključnih faktora koji ograničava pristup EU fondovima“ (OECD, 2017).

- Utjecaj na apsorpciju sredstava

Nedostatak informacija i edukacije ima direktan utjecaj na apsorpciju sredstava iz EU fondova. Kada korisnici nisu svjesni dostupnih mogućnosti ili nisu sposobni pripremiti kvalitetne projektne prijedloge, sredstva ostaju neiskorištena. Ovo ne samo da ograničava razvojne potencijale, već može dovesti i do vraćanja neiskorištenih sredstava EU institucijama.

Nedostatak informacija i edukacije predstavlja značajnu prepreku za učinkovito korištenje strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Povećanje informiranosti i osnaživanje kapaciteta korisnika kroz edukacijske programe i tehničku podršku ključno je za poboljšanje

apsorpcije sredstava i ostvarivanje razvojnih ciljeva. Implementacija ovih mjera može značajno doprinijeti boljoj iskorištenosti EU fondova i dugoročnom održivom razvoju.

4.1.3. Izazovi u koordinaciji i suradnji institucija

Koordinacija i suradnja među različitim tijelima i institucijama ključni su faktori za učinkovito korištenje strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Nedostatak koordinacije može dovesti do preklapanja projekata i neefikasnog korištenja resursa, što rezultira smanjenom učinkovitošću i postizanjem ciljeva fondova. Problemi Nedostatka Koordinacije:

- Preklapanje projekata

Nedovoljna koordinacija može rezultirati situacijama u kojima različite institucije financiraju slične ili iste projekte, što dovodi do preklapanja i dupliranja napora. Ovo ne samo da troši ograničene resurse, već i smanjuje ukupnu učinkovitost projekata. Prema izvješću Europske komisije (2018), „preklapanje projekata je značajan problem koji smanjuje djelotvornost financiranja iz EU fondova“ (European Commission, 2018).

- Neefikasno korištenje resursa

Kada ne postoji dobra koordinacija, resursi se mogu koristiti na neefikasan način. To može uključivati nepotrebno administrativno opterećenje, duže vrijeme potrebno za implementaciju projekata, te manju transparentnost u trošenju sredstava. Studija OECD-a (2017) ističe kako „nedostatak koordinacije dovodi do fragmentiranog pristupa, što negativno utječe na rezultate projekata „ (OECD, 2017).

Primjeri koordinacijskih problema:

- Nedovoljna suradnja među Institucijama

U mnogim slučajevima, različite institucije koje su odgovorne za upravljanje EU fondovima ne surađuju dovoljno. To može uključivati nedostatak komunikacije, nejasno definirane odgovornosti i nedostatak zajedničkih planova i strategija.

- Fragmentacija projekata

Projekti koji su planirani i implementirani bez odgovarajuće koordinacije često su fragmentirani i ne doprinose ukupnim strateškim ciljevima na nacionalnoj razini. Ovo može rezultirati manjom učinkovitošću i smanjenom održivošću projekata.

Nedovoljna koordinacija i suradnja među različitim tijelima i institucijama predstavlja značajan izazov u korištenju strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. Preklapanje projekata i neefikasno korištenje resursa rezultiraju smanjenom učinkovitošću i postizanjem ciljeva fondova. Poboljšanje koordinacije kroz uspostavljanje koordinacijskih tijela, razvoj zajedničkih planova i strategija te poboljšanje komunikacije ključni su koraci za povećanje učinkovitosti i ostvarivanje dugoročnih razvojnih ciljeva.

4.1.4. Izazovi u osiguranju financijske održivosti projekata

Financijska održivost predstavlja jedan od ključnih izazova za mnoge projekte, posebno u ruralnim područjima, koji su financirani sredstvima iz EU fondova. Osiguranje dugoročne financijske održivosti projekata nakon završetka EU financiranja često je zahtjevno, a neuspjeh u tome može rezultirati prekidom korisnih inicijativa i gubitkom resursa. Izazovi Financijske Održivosti:

- Ovisnost o vanjskom financiranju

Mnogi projekti u ruralnim područjima oslanjaju se na sredstva iz EU fondova za pokretanje i provedbu svojih aktivnosti. Kada ta sredstva presuše, projekti se suočavaju s problemom pronalaska alternativnih izvora financiranja. Prema izvješću Europske komisije (2018), „ovisnost o vanjskom financiranju glavni je izazov za dugoročnu održivost projekata“ (European Commission, 2018).

- Nedostatak lokalnih resursa

Ruralna područja često nemaju dovoljno lokalnih resursa za nastavak financiranja projekata nakon završetka EU podrške. To uključuje ograničene financijske resurse, ali i nedostatak kapaciteta za generiranje prihoda. OECD (2016) ističe da „ruralne zajednice često nemaju razvijene mehanizme za održavanje projekata vlastitim sredstvima“ (OECD, 2016).

- Slaba ekonomija skale¹

Projekti u ruralnim područjima često imaju manji broj korisnika i ograničeno tržište, što otežava postizanje ekonomije skale. To znači da prihodi generirani od projekta nisu dovoljni za pokrivanje troškova održavanja i daljnjeg razvoja. Studija Svjetske banke (2017) naglašava važnost ekonomije skale za financijsku održivost projekata (World Bank, 2017).

Financijska održivost projekata nakon završetka EU financiranja predstavlja značajan izazov, posebno u ruralnim područjima. Diversifikacija izvora financiranja, razvoj kapaciteta za generiranje prihoda i suradnja s lokalnom zajednicom ključni su faktori za osiguranje dugoročne održivosti projekata. Implementacija ovih mjera može pomoći u prevladavanju financijskih izazova i osiguravanju kontinuirane koristi od projekata financiranih EU sredstvima.

4.2. Efikasnost korištenja ESI fondova u Hrvatskoj

U razdoblju od 2014. do 2020. godine, Hrvatskoj je bilo na raspolaganju približno 12 milijardi eura iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Najveći dio sredstava osiguran je putem Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), koji je bio ključan za poticanje gospodarskog razvoja i smanjenje regionalnih nejednakosti. Na drugom mjestu po iznosu dostupnih sredstava nalazio se Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR), koji je podržavao održivost ruralnih područja i poljoprivrede. Treći po veličini fond bio je Kohezijski fond, usmjeren na financiranje velikih infrastrukturnih projekata i zaštitu okoliša. Europski socijalni fond (ESF) osigurao je nešto manje sredstava u odnosu na EPFRR, ali je bio ključan za projekte koji su podržavali zapošljavanje, socijalnu uključenost i obrazovanje. Najmanji iznos sredstava bio je dostupan iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), koji je podržavao razvoj održivog ribarstva i pomorskih aktivnosti.

¹ Ekonomija skale odnosi se na smanjenje prosječnih troškova proizvodnje po jedinici proizvoda s povećanjem obujma proizvodnje. To znači da veća proizvodnja dovodi do nižih troškova po jedinici, što može rezultirati većom profitabilnošću za poduzeće ili organizaciju.

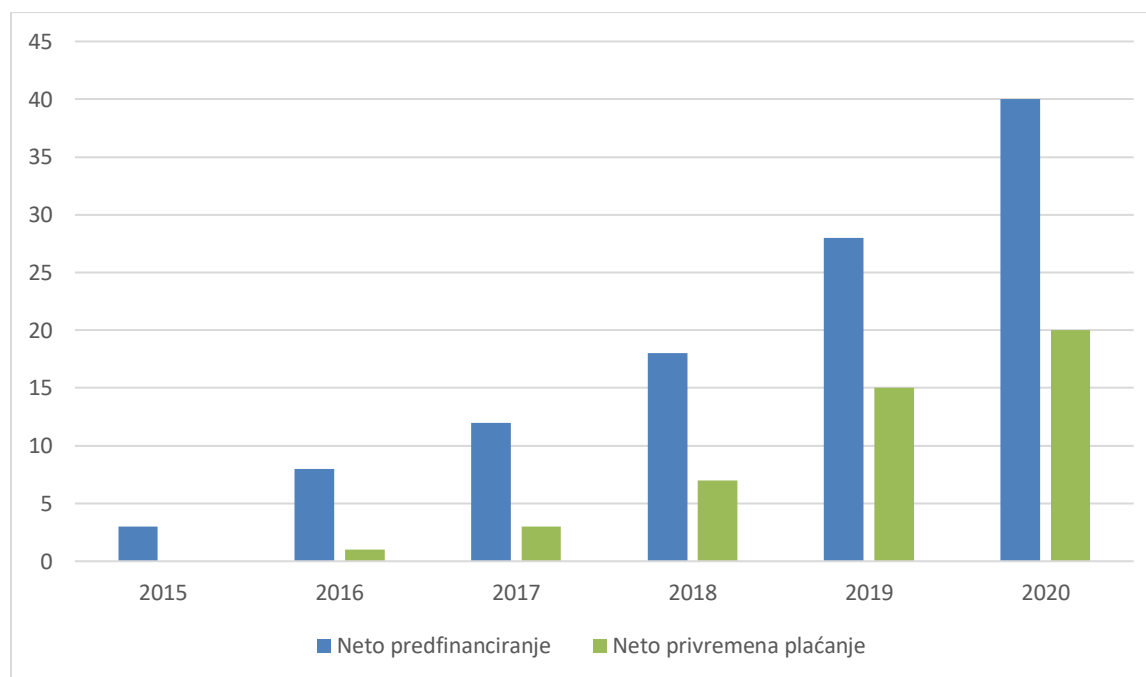
Tablica 3. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Hrvatsku u razdoblju od 2014.-2020.

ESI fond	Iznos sredstava u eurima
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.833.056.928
Kohezijski fond	2.130.755.644
Europski socijalni fond (ESF)	1.944.736.310
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.825.458.409
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138
Ukupno	11.986.650.284

Izvor: izrada autora prema <https://strukturfondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/>

Tablica prikazuje alokaciju sredstava iz europskih strukturnih i investicijskih fondova za Hrvatsku u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Najveći iznos, 4.833.056.928 eura, dodijeljen je iz Europskog fond za regionalni razvoj (EFRR). Zatim slijedi Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) s dodijeljenih 2.825.458.409 eura. Kohezijski fond je treći po veličini s iznosom dostupnih sredstava od 2.130.755.644 eura. Iz Europskog socijalnog fonda (ESF) je Hrvatskoj bilo dostupno 1.944.736.310 eura. Najmanje sredstava, 252.643.138 eura, dodijeljeno je Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). Ukupno je Hrvatskoj iz Europskih strukturnih investicijskih fondova u razdoblju od 2014. do 2020. godine bilo dostupno 11.986.650.284.

Graf 9. Iskorištenosti ESI Fondova u periodu od 2014-2020

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20>

Graf prikazuje ukupna plaćanja iz svih ESI fondova za Hrvatsku u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Podaci su kumulativni i prikazuju se za kraj svake godine. Graf razlikuje između "Net Prefinancing" (neto predfinanciranje) i "Net Interim Payments" (neto privremena plaćanja). Neto predfinanciranje odnosi se na inicijalna sredstva koja se isplaćuju korisnicima projekata prije nego što se započne s njihovom stvarnom provedbom. Ova sredstva pružaju početnu financijsku potporu kako bi se osiguralo da korisnici imaju dovoljno kapitala za pokretanje aktivnosti i pokrivanje početnih troškova. Neto predfinanciranje je posebno korisno za projekte koji zahtijevaju značajna ulaganja unaprijed prije nego što mogu generirati bilo kakav prihod ili završiti određene faze. Neto privremena plaćanja odnose se na sredstva koja se isplaćuju korisnicima tijekom provedbe projekata, nakon što su već započeli s aktivnostima i postigli određeni napredak. Neto privremena plaćanja temelje se na stvarnim troškovima koji su nastali tijekom provedbe projekata i zahtijevaju dokumentaciju i izvješća koja dokazuju da su sredstva potrošena u skladu s ugovorenim aktivnostima. Privremena plaćanja omogućuju kontinuirano financiranje projekata, pomažući korisnicima da pokriju tekuće troškove i održavaju financijsku stabilnost tijekom trajanja projekta. 2015. godine Neto predfinanciranje je bilo oko 3%. Hrvatska je na početku korištenja ESI fondova, a niska razina pred financiranja je očekivana jer su tek započeti postupci implementacije. 2016. godine Neto predfinanciranje je bilo oko 8%, neto privremena plaćanja su bila približno 1%. Prefinanciranje se povećava kako se postupno provode projekti, dok privremena plaćanja još uvijek nisu značajna. 2017. godine neto predfinanciranje je bilo oko 12%, a neto privremena plaćanja su bila približno 3%. U 2017. primjetan je rast u predfinanciranju i početak značajnijih privremenih plaćanja, što ukazuje na ubrzanje provedbe projekata. 2018. godine neto predfinanciranje je bilo oko 18%, a neto privremena plaćanja oko 7%. I u 2018.-oj godini nastavlja se rast u predfinanciranju, a privremena plaćanja pokazuju značajan porast, što ukazuje na sve veći broj aktivnih projekata. 2019. godine neto predfinanciranje je bilo približno 28%, a neto privremena plaćanja oko 15%. Ova godina pokazuje značajan skok u oba tipa plaćanja. Projekti su u punom zamahu, s visokim razinama predfinanciranja i privremenih plaćanja. 2020. godine neto predfinanciranje je bilo najveće od ulaska Hrvatske u EU čak 40%, a neto privremena plaćanja također se povećalo na oko 20%. Kumulativni iznos predfinanciranja i privremenih plaćanja doseže približno 60%. Ovo ukazuje na konsolidaciju projekata i značajno povlačenje sredstava iz ESI fondova.

4.3. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i susjednih zemalja članica EU

Analiza efikasnosti korištenja Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) između Hrvatske i susjednih zemalja članica Europske unije, kao što su Slovenija, Mađarska i Bugarska, omogućava detaljan uvid u relativne uspjehe Hrvatske u povlačenju i iskorištavanju raspoloživih financijskih sredstava. Ova usporedba ne samo da pokazuje kako se Hrvatska pozicionira u odnosu na svoje susjede, već također otkriva ključne aspekte u kojima je Hrvatska uspješna ili u kojima bi mogla unaprijediti svoje pristupe i strategije za bolju apsorpciju fondova. Evaluacijom rezultata i praksi ovih zemalja, moguće je identificirati specifične faktore koji doprinose uspjehu ili otežavaju učinkovito korištenje fondova, pružajući time korisne smjernice za optimizaciju korištenja ESI fondova u Hrvatskoj. Takva komparativna analiza može poslužiti kao temelj za donošenje strateških odluka i implementaciju politika usmjerenih ka postizanju maksimalne koristi iz dostupnih sredstava, čime se dugoročno potiče ekonomski razvoj i smanjuju regionalne razlike.

4.3.1. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i Mađarske

Mađarska je postala članica Europske unije 1. svibnja 2004. godine, što joj je omogućilo dulje razdoblje za prilagodbu i korištenje dostupnih financijskih sredstava iz EU fondova. S obzirom na tu vremensku prednost, Mađarska je imala značajno veće financijske resurse na raspolaganju u usporedbi s Hrvatskom, koja se pridružila EU mnogo kasnije, 1. srpnja 2013. godine. Ovo dulje članstvo pružilo je Mađarskoj priliku za izgradnju snažnijih administrativnih kapaciteta i boljeg strateškog planiranja u povlačenju i korištenju EU sredstava, što je rezultiralo njihovom većom apsorpcijom i učinkovitijim korištenjem dostupnih resursa. Hrvatska, s druge strane, unatoč relativno kratkom članstvu, ima priliku poboljšati svoje performanse u budućnosti putem institucionalnih reformi i bolje koordinacije među relevantnim dionicima.

Tijekom razdoblja od 2014. do 2020. godine, Mađarska je imala na raspolaganju nešto više od 27 milijardi eura iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova). Ovaj značajan iznos omogućio je Mađarskoj da financira širok spektar projekata usmjerenih na poticanje

gospodarskog rasta, razvoj infrastrukture i socijalnu inkluziju. U usporedbi s time, Hrvatska je u istom razdoblju imala na raspolaganju nešto manje od 12 milijardi eura iz ESI fondova. Iako je i ovaj iznos značajan, gotovo je dvostruko manji od sredstava dostupnih Mađarskoj, što je impliciralo na različitu skalu i opseg mogućnosti za razvojne projekte u ove dvije zemlje. Razlika u dostupnim sredstvima odražava se na ukupnu sposobnost Hrvatske i Mađarske da implementiraju projekte koji mogu značajno unaprijediti gospodarsku i društvenu strukturu te smanjiti regionalne disparitete.

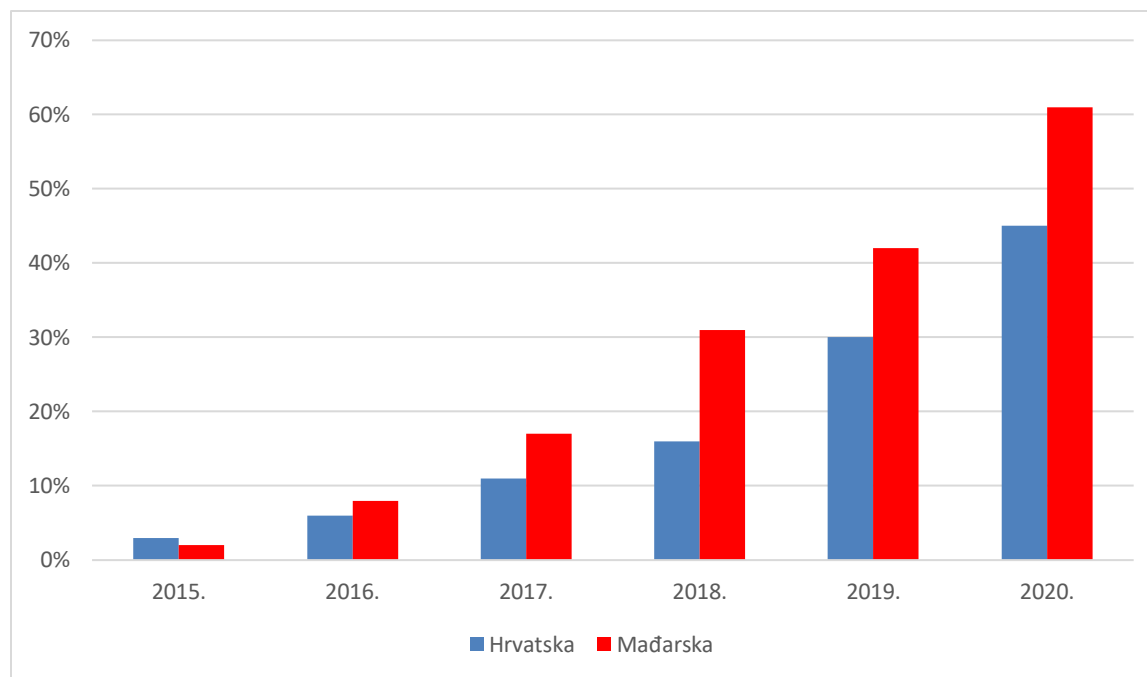
Tablica 4. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Mađarsku u razdoblju od 2014.-2020.

ESI fond	Iznos sredstava u eurima
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	11.380.672.466
Kohezijski fond	6.025.427.012
Europski socijalni fond (ESF)	5.024.065.913
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	4.590.416.862
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	38.412.223
Ukupno	27.058.994.476

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/d/e4v6-qrrq/visualization>

Tablica prikazuje raspodjelu sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI) za Mađarsku, gdje se jasno vidi značajna financijska podrška koju je zemlja primila. Iz podataka je vidljivo da su najveća sredstva bila dostupna iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) u iznosu od 11.380.672.466 eura. Zatim slijede sredstva iz kohezijskog fonda u iznosu od 6.025.427.012 eura, dok je iz Europskog socijalnog fonda (ESF) Mađarskoj bilo dostupno 5.024.065.913 eura. Sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) iznose 4.590.416.862 eura, dok je iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) Mađarskoj bilo dostupno 38.412.223 eura. Ukupna financijska podrška iz ESI fondova za Mađarsku iznosi 27.058.994.476 eura.

Graf 10. Komparativna analiza korištenja sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Mađarske u razdoblju 2014.-2020.

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/>

Gore prikazani grafikon prikazuje usporednu analizu iskorištenosti sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) između Hrvatske i Mađarske u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Na temelju prikazanih podataka, mogu se uočiti ključni trendovi i obrasci u korištenju ovih sredstava. Obje zemlje započele su analizirano razdoblje s relativno niskim stopama iskorištenosti fondova. U 2015. godini, Mađarska je povukla 2% od ukupno dostupnih sredstava dok je Hrvatska povukla 3%. Od 2016. godine obje zemlje počinju bilježiti blagi porast u iskorištenosti fondova. Tijekom 2017. i 2018. godine, Mađarska nastavlja bilježiti veći rast u iskorištenosti fondova u usporedbi s Hrvatskom. U ovom razdoblju, Mađarska postiže iskorištenost od 17% u 2017. godini te nastavlja s još većim porastom u 2018. godini. S druge strane, Hrvatska također napreduje, ali sporijim tempom, što može ukazivati na različite razine administrativne efikasnosti i kapaciteta za apsorpciju fondova. Najveći rast u iskorištenosti sredstava zabilježen je u 2019. i 2020. godini. U 2019. godini, obje zemlje pokazuju značajan skok, pri čemu Hrvatska doseže oko 32%, dok Mađarska doseže 42%. Konačno, u 2020. godini, Mađarska dostiže 61% iskorištenosti, dok Hrvatska također bilježi značajan rast te iskorištava 45% ukupno dostupnih sredstava. Analiza pokazuje da Mađarska konstantno nadmašuje Hrvatsku u

iskorištenosti ESI fondova tijekom cijelog razdoblja. Ovi rezultati mogu reflektirati različite razine administrativne efikasnosti, kapacitete za apsorpciju fondova te različite strategije implementacije projekata koje su usvojene od strane svake zemlje. Svakako je potrebno istaknuti kako je Mađarska iznad europskog prosjeka, koji iznosi 55%, s obzirom na učinkovitost u korištenju raspoloživih financijskih sredstava.

4.3.2. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i Slovenije

Slovenija je postala članica Europske unije 1. svibnja 2004. godine, dok je Hrvatska postala članica 1. srpnja 2013. godine. Razlika u vremenu pristupanja Europskoj uniji znači da Slovenija ima gotovo desetljeće dulje iskustvo u korištenju ESI fondova. Ovo dodatno iskustvo može imati značajan utjecaj na efikasnost u povlačenju i korištenju sredstava iz fondova. Tijekom razdoblja od 2014.-2020. godine Slovenija je imala na raspolaganju nešto manje od 4,5 milijardi eura dok je Hrvatska imala skoro tri puta više.

Tablica 5. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Sloveniju u razdoblju od 2014.-2020.

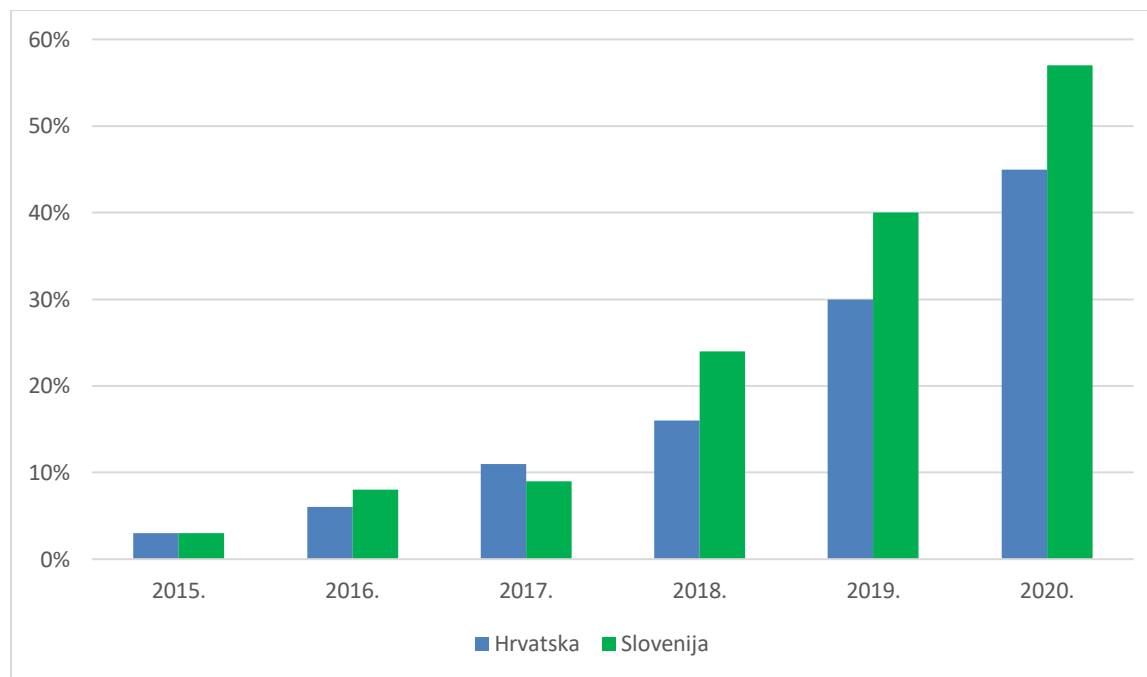
ESI fond	Iznos sredstava u eurima
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	1.672.426.573
Kohezijski fond	914.046.895
Europski socijalni fond (ESF)	731.974.595
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	1.155.859.177
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	21.777.441
Ukupno	4.496.084.681

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/d/e4v6-qrrq/visualization>

Tablica prikazuje raspodjelu sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI) za Sloveniju. Ukupna sredstva koja su Sloveniji bila dostupna za razdoblje od 2014.-2020. iz europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) iznose 4.496.084.681 eura. Najveći iznos sredstva Sloveniji je bio dostupna iz Europskog fonda za regionalni razvoj sa ukupno 1.672.426.573 eura. Zatim slijedi Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj iz kojeg je Sloveniji bilo na raspolaganju 1.155.859.177 eura. Iz Kohezijskog fonda Slovenija je imala na raspolaganju 914.046.895 eura, dok je Europskog socijalnog fonda imala dostupno 731.974.595

eura. Najmanji iznos sredstava, 21.777.441 eura, bio je dostupan iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

Graf 11. Komparativna analiza korištenja sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Mađarske u razdoblju 2014.-2020.

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/SI/14-20>

Gore prikazani grafikon prikazuje usporednu analizu iskorištenosti sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Slovenije u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Na temelju prikazanih podataka, mogu se identificirati ključni trendovi i obrasci u korištenju ovih sredstava. Tijekom analiziranog razdoblja, obje zemlje pokazuju rast u iskorištenosti ESI fondova, no primjetne su razlike u tempu i ukupnom postotku iskorištenosti. U 2015. godini, i Hrvatska i Slovenija bilježe nisku stopu iskorištenosti od 3%. U 2016. godini, obje zemlje ostvaruju blagi rast, pri čemu Slovenija je nešto uspješnija od Hrvatske u ovom periodu. 2017. godine, Slovenija je ostvarila minimalan rast u iznosu od svega 1% u odnosu na prethodnu godinu dok je Hrvatska ostvarila nešto veći porast. U 2018. godini, Slovenija je iskoristila 24% od njenih ukupno dostupnih sredstava za promatrano razdoblje. Najveći porast u iskorištenosti sredstava bilježi se u razdoblju od 2019. do 2020. godine. U 2019. godini, obje zemlje pokazuju značajan skok, pri čemu Slovenija nadmašuje Hrvatsku s približno 40% iskorištenosti, dok Hrvatska ostaje nešto ispod ove vrijednosti. Konačno, u 2020. godini, Slovenija dostiže 57% iskorištenosti dostupnih fondova, dok

Hrvatska također bilježi značajan rast, ali i dalje zaostaje za Slovenijom. Ovi rezultati ukazuju na različite razine administrativne efikasnosti i kapaciteta za implementaciju projekata između dvije zemlje. Slovenija pokazuje bolju apsorpciju fondova u kasnijim godinama analiziranog razdoblja, što može biti rezultat bolje koordinacije i upravljanja projektima, kao i uspješnog korištenja dostupnih resursa. Potrebno je naglasiti kako je Slovenija, kao i Mađarska, ostvarila iznadprosječnu iskorištenost fondova Europske unije u razdoblju od 2014. do 2020. godine.

4.3.3. Usporedba efikasnosti korištenja ESI fondova između Hrvatske i Bugarske

Bugarska je postala članica Europske unije 1. siječnja 2007. godine, čime je, nakon Hrvatske, postala najmlađa članica Europske unije. U razdoblju od 2014. do 2020. godine, Bugarska je iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova imala na raspolaganju 11 milijardi eura, što je nešto manje u usporedbi s proračunom koji je bio na raspolaganju Hrvatskoj.

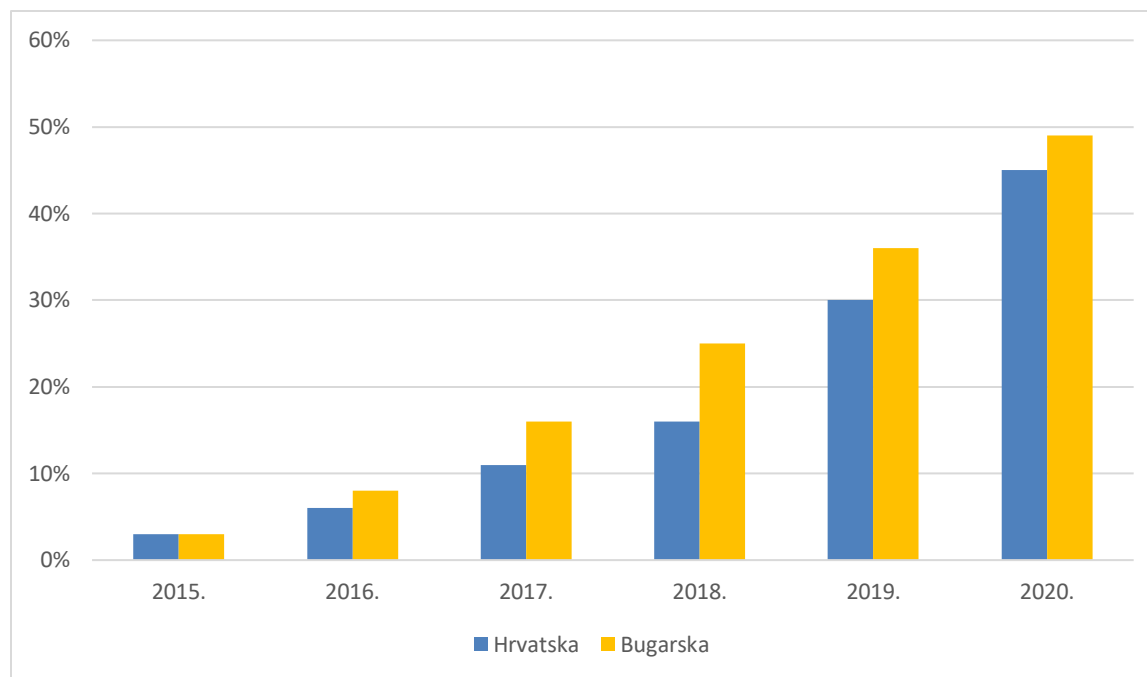
Tablica 6. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Bugarsku u razdoblju od 2014.-2020.

ESI fond	Iznos sredstava u eurima
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	3.884.494.206
Kohezijski fond	2.186.390.081
Europski socijalni fond (ESF)	1.742.882.968
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	3.129.044.775
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	80.823.727
Ukupno	11.023.635.757

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/d/e4v6-qrrq/visualization>

U prikazanoj tablici iskazani su iznosi sredstava koja su bila na raspolaganju Bugarskoj iz različitih europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova). Ukupan iznos sredstava raspodijeljen je na pet glavnih fondova, s ukupnom vrijednošću od 11.023.635.757 eura. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) je najveći pojedinačni fond, s iznosom sredstava na raspolaganju od 3.884.494.206 eura. Kohezijski fond ima na raspolaganju 2.186.390.081 eura. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) drugi je po veličini fond s iznosom od 3.129.044.775 eura na raspolaganju. Iz Europskog socijalnog fonda Bugarska je imala na raspolaganju 1.742.882.968 eura, namijenjenih Najmanji fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), imao je na raspolaganju 80.823.727 eura.

Graf 12. Komparativna analiza korištenja sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Bugarske u razdoblju 2014.-2020.

Izvor: izrada autora prema <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/SI/14-20>

Priloženi grafikon prikazuje usporednu analizu iskorištenosti sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) između Hrvatske i Bugarske u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Na temelju prikazanih podataka, mogu se identificirati ključni trendovi i obrasci u korištenju ovih sredstava. Obje zemlje započele su analizirano razdoblje s relativno niskim stopama iskorištenosti fondova. U 2015. godini, Hrvatska bilježi nešto višu stopu iskorištenosti u usporedbi s Bugarskom, no obje zemlje ostaju ispod 5% iskorištenosti. Tijekom 2016. godine, obje zemlje bilježe blagi porast u iskorištenosti sredstava, pri čemu Bugarska pokazuje nešto veći napredak te iskorištava 8% dostupnih fondova u odnosu na Hrvatsku koja iskorištava 6%. U 2017. godini, Bugarska značajno povećava svoju iskorištenost fondova te je iskoristila 16% od ukupno dostupnih fondova za promatrano razdoblje, dok Hrvatska također bilježi porast, ali nešto manjim intenzitetom. U 2018. godini, obje zemlje nastavljaju s rastom, pri čemu Bugarska ponovno nadmašuje Hrvatsku u postotku iskorištenosti. Razdoblje od 2019. do 2020. godine obilježeno je značajnijim porastom iskorištenosti sredstava. Do 2019. godine, Bugarska je iskoristila 36% dostupnih sredstava za promatrano razdoblje, dok je Hrvatska u istom periodu iskoristila 30% dostupnih sredstava. U 2020. godini, obje zemlje bilježe daljnji porast, pri čemu Bugarska

iskorištava 49% od ukupno dostupnog iznosa iz ESI fondova, dok Hrvatska iskorištava 45% od ukupno dostupnog iznosa za promatrano razdoblje.

ZAKLJUČAK

Kroz provedeno istraživanje analizirana je iskorištenost Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) u Republici Hrvatskoj te susjednim zemljama, Mađarskoj, Sloveniji i Bugarskoj, za razdoblje od 2014. do 2020. godine. Istraživanje je pokazalo da su Mađarska i Slovenija kontinuirano nadmašivale Hrvatsku u iskorištavanju dostupnih sredstava iz ESI fondova. Mađarska je, primjerice, zabilježila značajno veće stope iskorištenosti, dosegnuvši 61% u 2020. godini, dok je Hrvatska u istom razdoblju postigla iskorištenost od 45%. Slično tome, Slovenija je također ostvarila višu stopu iskorištenosti, dostižući 57% u 2020. godini. Bugarska je, iako nešto sporije, također pokazala bolju iskorištenost fondova u odnosu na Hrvatsku.

Analiza je identificirala nekoliko ključnih faktora koji su utjecali na nižu iskorištenost fondova u Hrvatskoj. Prvenstveno, administrativni kapaciteti i efikasnost provedbe projekata pokazali su se kao kritični elementi. Nedovoljna pripremljenost i manjak stručnog osoblja za upravljanje projektima te složeni birokratski procesi značajno su ograničili sposobnost Hrvatske da iskoristi dostupna sredstva. Osim toga, nedostatak koordinacije između različitih institucija i sektora dodatno je otežavao učinkovito korištenje fondova. Na temelju provedenih analiza i usporedbe iskorištenosti sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i susjednih zemalja, možemo zaključiti da je hipoteza djelomično potvrđena. Hrvatska je imala značajne izazove u iskorištavanju sredstava, posebice u usporedbi s Slovenijom i Mađarskom, ali su ostvareni i određeni napredci tijekom promatranog razdoblja. Unatoč tome, niži administrativni kapaciteti i sporiji procesi potvrđuju pretpostavku da Hrvatska zaostaje u efikasnosti korištenja fondova u odnosu na susjedne zemlje.

Kroz ovaj rad identificirana je potreba za poboljšanjem administrativnih kapaciteta i uspostavljanjem efikasnijih procedura za upravljanje EU fondovima. Povećana edukacija i obuka zaposlenika koji sudjeluju u provedbi projekata te bolja koordinacija među institucijama mogu značajno doprinijeti poboljšanju iskorištenosti fondova. Također, veći angažman lokalnih zajednica u planiranju i provedbi projekata može rezultirati boljim identificiranjem potreba i ciljeva, čime se povećava relevantnost i učinkovitost financiranih projekata.

Ova istraživanja pružaju temelj za daljnje studije i analize te naglašavaju važnost kontinuiranog

praćenja i evaluacije procesa korištenja ESI fondova. Poboljšanjem upravljanja i povećanjem transparentnosti, Hrvatska ima priliku značajno povećati svoju sposobnost apsorpcije EU sredstava te time dodatno potaknuti svoj gospodarski i socijalni razvoj.

BIBLIOGRAFIJA

Bešlić, B., Copić, M., Kosor, K., Kulakowski, N., Maletić, I., Zrinušić, N. 2014. Upravljanje EU projektima. Zagreb: Tim4Pin.

Beširević, N. et al. (2012). Sve što ste htjeli znati o ulasku Hrvatske u EU. <http://www.eef.hr/wp-content/uploads/2013/01/EUcionica-publika-cija-web.pdf> p. 3-13 (25.3.2024.)

European Commission. 2017. "Simplification in the Use of European Structural and Investment Funds.

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2017/simplification-in-the-use-of-european-structural-and-investment-funds. (21.3.2024.)

European Commission. 2018. "Communication and Visibility in EU-financed External Actions – Requirements for Implementing Partners.

https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/communication-visibility-requirements-2018_en.pdf. (1.4.2024.)

European Commission. 2018. "Ensuring the Sustainability of EU-funded Projects: An Overview.

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2018/sustainability-of-eu-funded-projects. (1.4.2024.)

European Commission. 2018. "Simplification in the Use of European Structural and Investment Funds.

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2018/simplification-in-the-use-of-european-structural-and-investment-funds. (15.4.2024.)

European Court of Auditors. 2018. "Special Report No 06/2018: Free Movement of Workers – the Fundamental Freedom Ensured but Better Targeting of EU Funds Would Aid Worker Mobility.

Kelly Schwarz. n.d. "Europski fond za regionalni razvoj (EFRR). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr> (10.05.2024.)

Maleković, S., Puljiz, J., and Keser, I. 2018. "Kohezijska politika EU-a i njezina uloga u jačanju regionalnog razvoja." Izazovi provedbe europskih politika u Hrvatskoj, edited by V. Samardžija, 116. Zagreb: IRMO.

OECD. 2017. Building Capacity for Effective Local Governance. OECD Publishing.

OECD. 2017. Strengthening Governance of EU Funds under Cohesion Policy: Administrative Capacity Building Roadmaps. OECD Publishing.

OECD. 2019. Strengthening Governance of EU Funds under Cohesion Policy: Administrative Capacity Building Roadmaps. OECD Publishing.

Vela, A. 2015. Menadžment ESI fondova. Zagreb: Školska knjiga.

World Bank. 2017. Sustainable Financing Mechanisms for Sustainable Development Goals. <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/sustainable-finance>. (1.6.2024.)

Zakonski Paket za Kohezijsku Politiku za Razdoblje 2021-2027. n.d. "EU Fondovi 2021-2027." <https://strukturfondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027/>. (5.6.2024.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Klasifikacija NUTS jedinica	25
Tablica 2. Tok Sredstava iz EU Fondova do Projekta	35
Tablica 3. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Hrvatsku u razdoblju od 2014.-2020.	50
Tablica 4. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Mađarsku u razdoblju od 2014.-2020.	53
Tablica 5. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Sloveniju u razdoblju od 2014.-2020.	55
Tablica 6. Dostupnost sredstava iz ESI fondova za Bugarsku u razdoblju od 2014.-2020.	57

Slike

Slika 1. Hrvatska kao statistička regija 1.razine.....	27
Slika 2. NUTS 2 klasifikacija Hrvatske.....	28
Slika 3. NUTS 3 klasifikacija Hrvatske.....	29

Grafovi

Graf 1. Raspodjela EU sredstava prema fondovima	7
Graf 2. Raspodjela sredstava EFRR fonda prema političkim ciljevima	10
Graf 3. Sredstva dodijeljena državama članicama iz Kohezijskog fonda za razdoblje od 2021. do 2027.....	12
Graf 4. Raspodjela sredstava kohezijskog fonda prema političkim ciljevima.....	13
Graf 5. Sredstva dodijeljena državama članicama iz Europskog socijalnog fonda + za razdoblje od 2021. do 2027.....	16
Graf 6. Raspodjela sredstava Europskog socijalnog fonda plus prema političkim ciljevima	17
Graf 7. Sredstva dodijeljena državama članicama iz fonda za pravednu tranziciju za razdoblje od 2021. do 2027	20
Graf 8. Raspodjela sredstava VFO-a za razdoblje 2021-2027.....	24
Graf 9. Iskorištenosti ESI Fondova u periodu od 2014-2020	50

Graf 10. Komparativna analiza korištenja sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Mađarske u razdoblju 2014.-2020.....	54
Graf 11. Komparativna analiza korištenja sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Mađarske u razdoblju 2014.-2020.....	56
Graf 12. Komparativna analiza korištenja sredstava iz ESI fondova između Hrvatske i Bugarske u razdoblju 2014.-2020.....	58

Scheme

Shema 1. Europski strukturni i investicijski fondovi	5
Shema 2. Tijek novca iz EU fondova	36
Shema 3. Faze projektnog ciklusa	39
Shema 4. Logička matrica	41

IZJAVA STUDENTA - AUTORA O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/DOKTORSKOG RADA

Paško Vela
(ime i prezime studenta)

DS3865,
(Matični broj studenta)

Izjavljujem da kao student - autor *Choose an item.* rada dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja **otvorenog** pristupa *završnim / diplomskim / doktorskim* radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog *Choose an item.* rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije **CC BY** Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

Opatija, 11.4.2023.

Student - autor:

(potpis)